

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

SOULAD POTŘEB TRHU PRÁCE A VZDĚLÁVÁNÍ NA ÚROVNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL – JIHOMORAVSKÝ KRAJ A ÚSTECKÝ KRAJ

ZADAVATEL	Svaz průmyslu a dopravy České republiky
PROJEKT	Propojování národního, odvětvového a regionálního sociálního dialogu v ČR reg. č. CZ.03.1.52/0.0/0.0/15_002/0000026
ZPRACOVATEL	Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Mendelova univerzita v Brně
DATUM	Leden 2017
PARTNEŘI	Agentura Czechinvest, Svaz měst a obcí ČR, Místní akční skupiny Jihomoravského a Ústeckého kraje

Projekt Propojování národního, odvětvového a regionálního sociálního dialogu v ČR je financován z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.
Projekt realizuje Svaz průmyslu a dopravy České republiky spolu s Českomoravskou konfederací odborových svazů.

Souhrnná výzkumná zpráva

Konečný Ondřej

Reichl Patrik

Hübelová Dana

Damborský Milan

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Průzkum	6
3	Základní školy	8
3.1	Charakteristika respondentů průzkumu	8
3.2	Školní vzdělávací program (ŠVP)	11
3.3	Vybrané vzdělávací oblasti a témata výuky, zázemí	14
3.4	Spolupráce	17
3.5	Přístupy ZŠ k přípravě žáků na budoucí povolání	20
4	Zaměstnavatelé	25
4.1	Charakteristika respondentů průzkumu	25
4.2	Požadavky zaměstnavatelů na absolventy v současném prostředí trhu práce	27
4.3	Přístupy zaměstnavatelů k rozvoji pracovníků a rekvalifikacím	29
4.4	Spolupráce podniků se vzdělávacími institucemi	31
5	Shrnutí a doporučení s důrazem na spolupráci škol a zaměstnavatelů.....	39
5.1	Charakteristika respondentů	39
5.2	Pohled respondentů na současný trh práce	39
5.3	Spolupráce ve formátu zřizovatelé – základní školy - firmy	41
5.4	Doporučení a navrhovaná opatření	42
5.4.1	Doporučení v oblasti koordinace základní škola-střední škola-firma	43
5.4.2	Doporučení v oblasti informační podpory	47
5.4.3	Doporučení v oblasti polytechnického a přírodovědného vzdělávání.....	48
6	Využití zdroje	50
7	Seznam grafů	51
8	Seznam Tabulek.....	52

1 ÚVOD

Jedním z klíčových limitů rozvoje regionů je nesoulad na trhu práce, kdy se neprotíná poptávka potenciálních zaměstnavatelů s nabídkou, tedy profilem uchazečů o zaměstnání. Nejen že, lze na trhu práce najít řadu zaměstnanců, kteří nemají dostatečnou kvalifikaci, ale je možné hovořit také o druhé skupině, kteří jsou naopak na danou pozici tzv. „překvalifikováni“ (Groot, van den Brink, 2000; Chevalier, Lindley, 2009). Obě skupiny tak disponují nedostatečnými či naopak přebytečnými dovednostmi, kdy zaměstnavatelé jsou nuceni hledat mezi jinými uchazeči.

Zatímco je logické, že uchazeč o zaměstnání, který se stal nezaměstnaným z důvodu nedostatečné kvalifikace či odbornosti bude na trhu práce hledat obtížně nové zaměstnání, absolventi středních a vysokých škol by svou odborností a kvalifikací měli naplňovat poptávku. Tomu se však často neděje a naopak i řada absolventů nenabízí znalosti a kompetence, které potenciální zaměstnavatelé na trhu práce hledají. Jak uvádí kolektiv autorů (NVF, 2010), sladování nabídky vzdělávání s potřebami trhu práce je v ČR oblastí, které se začíná věnovat větší pozornost až v posledních letech. I některé vysokoškolské obory, které nabízí dobré uplatnění pro své absolventy, musejí přistupovat k využití specifických popularizačních nástrojů, aby ke studiu přilákaly dostatečný počet zájemců (Konečný a kol., 2016). Jak v zájmu zadavatele – Svazu průmyslu a dopravy ČR, tak v zájmu dalších partnerů – např. agentury CzechInvest, je podporovat harmonizaci kompetencí absolventů vzdělávacích institucí s požadavky trhu práce resp. firem, které hledají zaměstnance.

Protože si tyto zainteresované instituce uvědomují, že základ budoucího profesního uplatnění je dětem poskytován již v průběhu devíti let na základní škole, rozhodly se získat přesnější a relevantnější informace o tom, jakým způsobem se firmy zapojují do spolupráce se školami na všech úrovních s cílem připravit budoucí zaměstnance, kteří budou připraveni uspokojit poptávku na lokálním trhu práce (1) a jakým způsobem přistupují základní školy k výuce ve snaze reflektovat měnící se požadavky trhu práce na odbornost, zaměření a kompetence budoucích uchazečů o zaměstnání (2). Za tímto účelem byl jak mezi základními školami, tak mezi zaměstnavateli proveden průzkum odkrývající pohled na dané otázky. Za dílčí cíle průzkumu lze považovat odkrytí a zhodnocení:

- Rozsah a forma preferované spolupráce mezi vzdělávacími institucemi (s důrazem na základní školy) a zaměstnavateli.
- Zapojení podniků do přípravy a tvorby školních vzdělávacích programů a celkový přístup škol k jejich tvorbě.
- Názory zaměstnavatelů na současnou nabídku trhu práce a uvědomění si škol zapojení těchto témat do výuky, evaluace úspěšnosti studia a činnosti výchovného poradce.

Jak je proto patrné, třebaže název zprávy odkazuje na hospodářský profil regionu a výsledky vzdělávání na úrovni základních škol, zpráva se detailněji věnuje vybraným souvisejícím aspektům tohoto široce pojatého tématu. Konkrétně mimo jiné zachycuje přístup základních škol k přípravě žáků ve vztahu k jejich budoucímu profesnímu uplatnění v rámci pedagogicko-vzdělávacího procesu a dále hodnotí pohled zaměstnavatelů (coby poptávajících) na současný trh práce (s důrazem na nabídku). Zpráva ukazuje přístupy firem v případě, že na trhu práce nenachází dostatečně kompetentní a odborně zaměřené uchazeče o zaměstnání (s důrazem na absolventy). Součástí tohoto hodnocení je i snaha o odkrytí uskutečňované a preferované spolupráce zaměstnavatelů nejen se základními školami, ale také s dalšími vzdělávacími institucemi (střední odborné učiliště a školy, gymnázia, vysoké školy a univerzity).

Zadavatel a partneři věří, že zapojení škol a zaměstnavatelů do tohoto šetření přineslo hodnotné výsledky, které se stanou jedním z podkladů pro nalezení mechanismů uvedení nabídky a poptávky na českém trhu práce do souladu. Dále tito věří, že se stanou podkladem v rámci tzv. místních akčních plánů rozvoje vzdělávání.

V neposlední řadě by rádi poděkovali zúčastněným subjektům a doufají, že je získané výsledky zaujmou a budou pro ně podkladem, jak dále své aktivity rozvíjet.

2 PRŮZKUM

Výzkum byl proveden metodou dotazování formou elektronického záznamníkového archu vytvořeného a následně sdíleného na internetové platformě Survio. Třebaže tato forma dotazování má vůči dotazování osobnímu několik nevýhod, z hlediska výhod efektivní distribuce, dvou odlišných šetřených území (Jihomoravského a Ústeckého kraje) a finanční náročnosti byla zvolena elektronická distribuce a vyplnění. U obou skupin respondentů lze očekávat dostupné připojení k internetové síti a dovednosti práce v tomto prostředí.

Vzhledem k cílům výzkumu, respondenty průzkumu byli ředitelé základních škol a představitelé zaměstnavatelů. Zatímco v případě průzkumu u ZŠ bylo ambicí provést reprezentativní šetření, u zaměstnavatelů vzhledem k jejich velkému počtu tento cíl stanoven nebyl. Oslovení potenciálních respondentů ze strany zaměstnavatelů bylo provedeno na základě databáze firem zadavatele výzkumu - Svazu průmyslu a dopravy ČR ve spolupráci s agenturou CzechInvest. Ředitelé základních škol byli osloveni ve spolupráci se zadavatelem výzkumu, agenturou CzechInvest, Svazem měst a obcí ČR a krajskou sítí místních akčních skupin. Místní akční skupiny jsou v současnosti velmi aktivní v oblasti nastavení podpory vzdělávání na lokální úrovni v rámci tzv. místního akčního plánu/plánování. Patrně i jejich zapojení bylo důvodem vysokého podílu základních škol, které se do průzkumu zapojily.

V rámci dotazování byly nejčastěji využity uzavřené výčtové či výběrové otázky případně jejich polouzavřená modifikace - respondenti mohli v rámci možnosti „jiné“ specifikovat odpověď (forma otevřené otázky), která nebyla ve výčtu či výběru definována. Součástí souboru otázek byly otázky filtrační, které následně zúžily okruh odpovídajících. Ve vyhodnocení níže je pak pod obrázky či grafy vždy uveden počet respondentů (n) a skutečnost, zda se jednalo o výběrovou či výčtovou otázku. Proto nebyl počet respondentů u zachycených témat a odpovědí vždy roven celkovému počtu respondentů. Protože se jednalo o vstup do dané problematiky, nebyly v průzkumu využity škálové otázky.

Přestože se jedná o provázaná témata, byly připraveny dva záznamové archy dle skupiny respondentů tj. pro základní školy a zaměstnavatele. Vzhledem k odlišným otázkám pak vyhodnocení bylo provedeno jednotlivě a v shrnující kapitole byly stěžejní poznatky z obou šetření provázány. Získané výsledky jsou prezentovány anonymně v agregované podobě na základě prvního a druhého třídění (dle vybraných identifikačních znaků, zejména krajská působnost). Určování těsnosti vztahů odpovědí nebylo vzhledem k cílům průzkumu provedeno. V rámci dotazování základních škol byly sledovány tyto identifikační znaky:

- Místo působení instituce: kraj; správní obvod obce s rozšířenou působností, velikost obce dle počtu obyvatel.
- Typ školy dle počtu tříd.
- Zřizovatel školy.

V případě dotazování zaměstnavatelů se sledované identifikační znaky liší a byly následovné:

- Místo působení podniku: kraj; velikost obce dle počtu obyvatel.
- Velikostní kategorie podniku dle počtu zaměstnanců.
- Odvětví.

Využité otázky byly vytvořeny za účelem pokrytí relevantních témat a lze je rozdělit do těchto oblastí:

- Zaměstnavatelé (celkem 22 otázek):
 - Odborná příprava či rekvalifikace nových zaměstnanců.
 - Situace na trhu práce z hlediska naplnění požadavků firem na absolventy.
 - Spolupráce se vzdělávacími institucemi.
- Základní školy (celkem 41 otázek):
 - Školní vzdělávací program.
 - Témata a zázemí výuky.
 - Spolupráce se zřizovateli a dalšími partnery.
 - Přístupy ZŠ k přípravě žáků na profesní uplatnění (informace o trhu práce, evaluace, výchovný poradce).

Průzkum (připravené dotazníkové archy) prošel pilotáží a finální sběr dat byl spuštěn v polovině prosince. Sběr odpovědí trval jeden měsíc.

3 ZÁKLADNÍ ŠKOLY

3.1 Charakteristika respondentů průzkumu

Přestože bylo ve využitém elektronickém systému zaznamenáno celkem 244 zapojených základních škol, hodnocený soubor čítá 210 respondentů. Důvodem je skutečnost, že 34 zástupců základních škol nevyplnilo dotazníkový arch kompletně. Do celkových výsledků byly zahrnuty i dotazníky 18 respondentů, kteří neodpověděli na posledních sedm otázek. Proto hodnocení těchto sedmi otázek bude reprezentovat názor menší skupiny, tj. 192 subjektů, kteří odevzdali kompletně vyplněný dotazník odkrývající přístup základních škol k výuce ve vztahu k potřebám lokálního trhu práce (v jednotlivých pasážích je tato informace zmíněna).

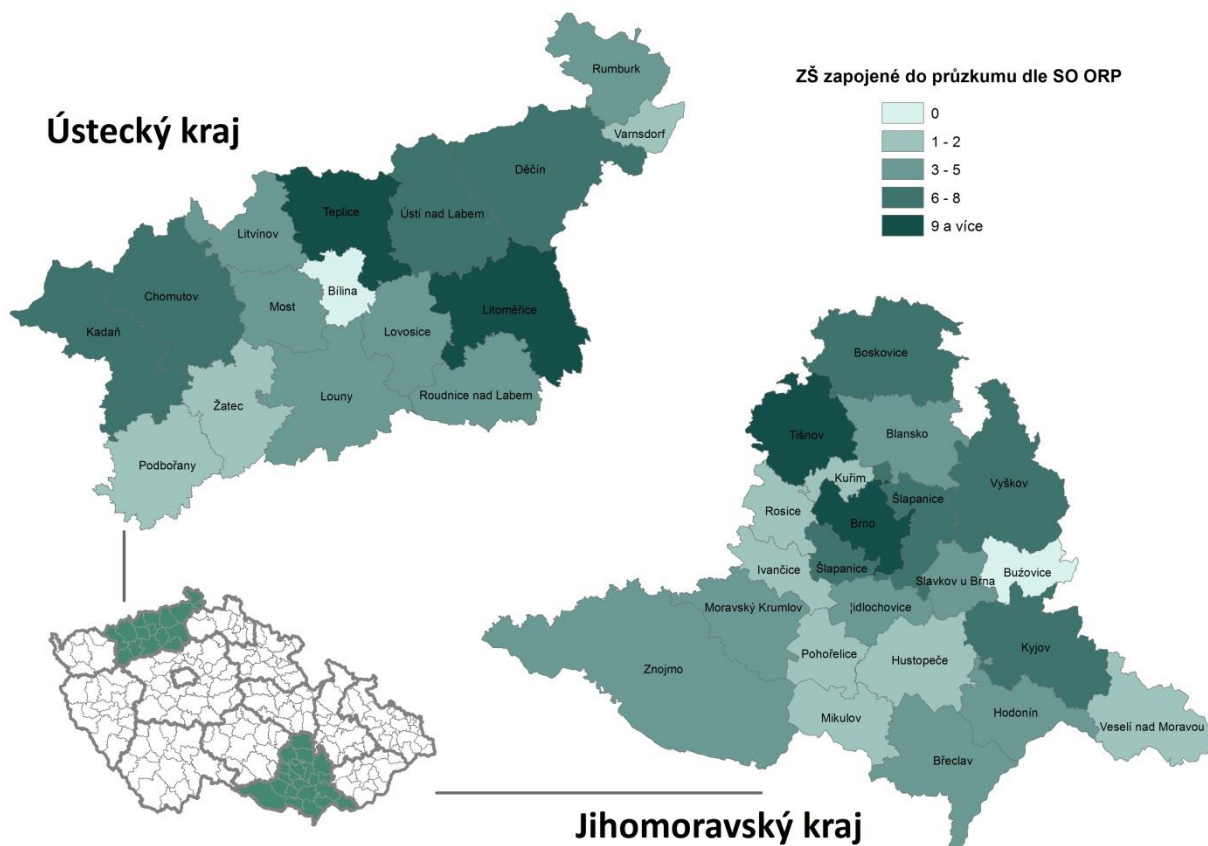
Výzkum byl proveden pro dva kraje: Jihomoravský (JMK) a Ústecký (ÚK). Zapojení ředitelů ZŠ Jihomoravského kraje bylo významnější – celkem 126 účastníků, zatímco v případě Ústeckého kraje se zúčastnilo tohoto průzkumu 84 dotazovaných. Pakliže tento poměr vztáhneme na počet základních škol ve studovaných územích (473 ZŠ v JMK a 280 v ÚK v školním roce 2015/2016¹), znamená to, že účast v průzkumu byla vyšší ze strany škol lokalizovaných v Ústeckém kraji (30% podíl). V Jihomoravském kraji se průzkumu zúčastnila více než čtvrtina ZŠ kraje (27 %).

Pozitivní je také skutečnost, že se do průzkumu zapojili představitelé škol rovnoměrně z celého regionu (viz Obr. 1). V obou krajích bylo pouze po jednom správním obvodu obce s rozšířenou působností (SO ORP), z něhož na průzkumu neparticipovala ani jedna škola. Jednalo se o „ústeckou“ Bílinu (5 ZŠ v území) a „jihomoravské“ Bučovice (8 ZŠ v území), které se řadí mezi vůbec nejmenší z hlediska počtu školních zařízení, tříd ve školách či obyvatelstva. Je však zapotřebí uvést skutečnost, že u 18 ZŠ z Jihomoravského kraje a sedmi ZŠ z Ústeckého kraje nebylo možno daný SO přiřadit z důvodu nedostupnosti potřebných dat v dotazníku. Zatímco v Jihomoravském kraji byla pětina škol lokalizována v centru regionu (Brně), základní školy v centru Ústeckého kraje, tj. SO ORP Ústí nad Labem, se do šetření překvapivě zapojily méně než školy z Teplic, Litoměřic, Kadaně, Chomutova či Děčína. V těchto obvodech je přitom ZŠ v území méně než v Ústí nad Labem². V Jihomoravském kraji byla druhá nejvyšší absolutní účast zaznamenána ve SO ORP Tišnov, který je populačně i dle počtu tříd malý (vzhledem k rozdrobené sídelní struktuře je však v území více škol). Obecně lze říci, že nejvýznamněji se do šetření zapojily ty ZŠ z území, které představují celky s vysokým počtem obyvatel a tomu odpovídající vzdělanostní infrastrukturou. Jediné vybočující tomuto trendu bylo území Mostu a Veselí nad Moravou (nízké zapojení).

¹ Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka Jihomoravského kraje – 2016 [on-line].

² V SO ORP Teplice je stejný počet ZŠ – 33. Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka Ústeckého kraje – 2016 [on-line].

Obr. 1 Účast ZŠ v průzkumu dle SO ORP (18 ZŠ z Jihomoravského kraje a 7 ZŠ z Ústeckého kraje neuvědlo daný SO)

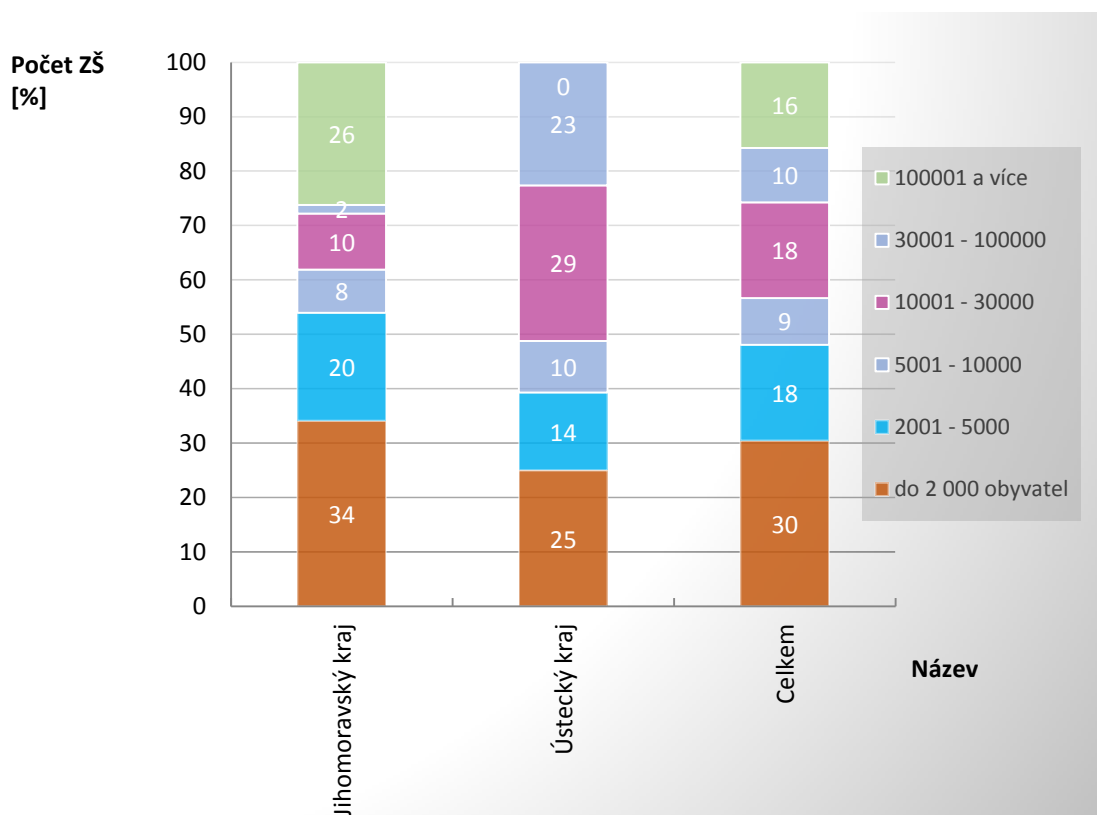

Pozn: $n=210$; 18 ZŠ z Jihomoravského kraje a 7 ZŠ z Ústeckého kraje neuvědlo daný SO

Rozdílná sídelní struktura krajů se odrazila i v zastoupení jednotlivých škol v průzkumu dle velikosti obce, v níž působí³. Z více než třetiny jsou výsledky Jihomoravského kraje reprezentovány názory ZŠ z venkovských obcí (míněno jako obce do dvou tisíc obyvatel), která spolu se ZŠ působící v druhé nejmenší kategorii obcí (od dvou do pěti tisíc obyvatel) a vytvářela více než polovinu respondentů (Graf 1). Naopak populačně větší města od 10–100 tisíc obyvatel jsou v mnohem větší míře zastoupena v Ústeckém kraji. Tyto dvě kategorie (10-30 tisíc a 31-100 tisíc) v tomto území tvoří více než polovinu respondentů, přitom v rámci celého souboru jsou mezi odpovídajícími ZŠ zastoupeny 28 procenty.

³ Např. podíl městského obyvatelstva Ústeckého kraje (80 %) je o 18 procentních bodů vyšší než v případě kraje Jihomoravského (62 %)(2015).

Graf 1 Působnost ZŠ participujících v průzkumu dle velikostní kategorie obcí

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností

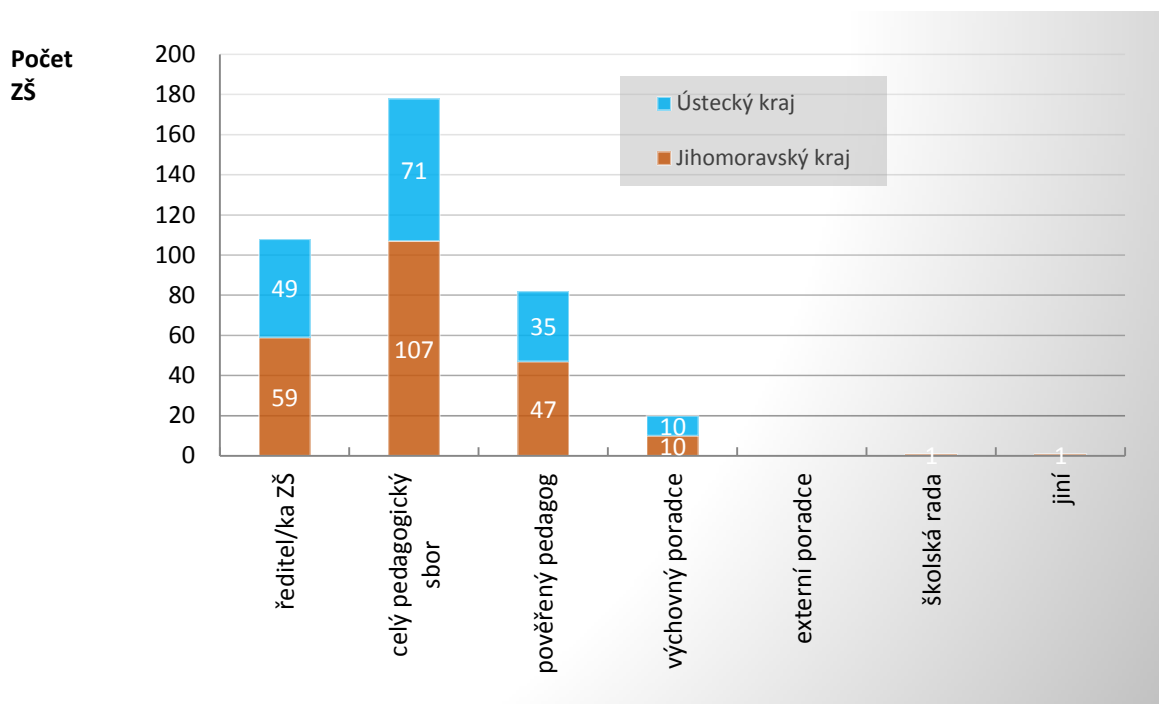
Téměř ¼ respondentů jsou zástupci ZŠ zabezpečující výuku v obou stupních tj. od první do deváté třídy. Malotřídní školy (zejména v rozsahu 1. - 5. třídy) byly zastoupeny 16 % participujících respondentů. Rozdílnost mezi Jihomoravským a Ústeckým krajem byla dle tohoto hlediska velmi malá. Soubor Ústeckého kraje však významněji zastupovaly školy, které nebylo možno zařadit do nabízených kategorií (13 % ZŠ v ÚK). Většinou se jednalo o základní umělecké školy či základní školy speciální. Až na výjimky v řádu jednotlivých škol byla odpovídajícím zřizovatelem školy obec (193 z 210 ZŠ, tj. 92 %). Tato dominance koresponduje s celkovou situací v Česku, kde je u 88 % ZŠ zřizovatelem právě obec⁴. Nepatrně méně tak průzkum reprezentuje názory ZŠ zřízené privátním sektorem, krajem či Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Naopak ZŠ zřizované církvemi jsou v souboru zastoupeny nad proporcionalně (1,4 % respondentů). Zastoupení škol dle daných skupin v rámci dvou sledovaných krajů bylo téměř totožné. Pouze deset z 210 zúčastněných škol není zapojeno do Místního akčního plánu (MAP) v jednotlivých územích.

⁴ Zdroj: MŠMT ČR, Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/16 [on-line].

3.2 Školní vzdělávací program (ŠVP)

Z hodnocení zapojení osob do tvorby ŠVP v rámci celého zkoumaného souboru jednoznačně vyplývá (Graf 2), že na tvorbě a sestavování ŠVP se podílí z téměř 92 % celý pedagogický sbor. V nadpoloviční většině případů (55 %) sestavuje ŠVP také ředitel/ka ZŠ a v bezmála 42 % pověřený pedagog. V ostatních variantách jsou již podíly nižší, a to v případě zapojení výchovných poradců ZŠ (11 %). Prakticky zanedbatelná je účast na sestavování ŠVP ze strany školské rady (1 %) a jiné osoby nebo subjektu (1 %).

Graf 2 Podíly zapojení pověřených osob a kolektivů do sestavování ŠVP v celém souboru ZŠ

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

Projevily se odlišnosti v podílu zainteresovaných osob nebo skupin při sestavování ŠVP v porovnání jednotlivých krajů, a to zejména ve větší míře zapojení ředitelů/ek a výchovných poradců v Ústeckém kraji (14 %, v JMK 8 %). Účast pedagogického sboru a pověřených pedagogů ZŠ se nijak výrazně neliší v obou krajích. Podíl externích poradců, školských rada jiných osob či subjektů je zanedbatelný (Tabulka 1).

Vzhledem ke skutečnosti, že respondenti mohli volit kombinaci více možností, byla hodnocena také četnost těchto variant v celém souboru. Ve 12-ti ZŠ se na sestavování ŠVP účastní jak ředitel/ka, tak celý pedagogický sbor, pověřený pedagog i výchovný poradce, což představuje 6 % všech ZŠ. Spolupráce ředitele/ky, celého pedagogického sboru a pověřeného pedagoga nebo spolupráce celého pedagogického sboru, pověřeného pedagoga a výchovného poradce se objevila v 54 ZŠ, a to prezentuje asi čtvrtinu škol celého souboru (26 %). V hodnocení dané

otázky nebylo možné nalézt žádné souvislosti odpovědí vzhledem k poloze ZŠ a velikostní kategorii obce, v níž se škola nachází či typu ZŠ.

Tabulka 1 Podíly zapojení pověřených osob a kolektivů do sestavování ŠVP dle zapojených ZŠ

Pověřená osoba, kolektiv	Podíl v celém souboru	Podíl v JMK	Podíl v Ústeckém kraji
	%		
ředitel/ka ZŠ	54,8	50,8	60,7
celý pedagogický sbor	91,9	92,9	90,5
pověřený pedagog	41,9	40,5	44,0
výchovný poradce	10,5	7,9	14,3
externí poradce	0,0	0,0	0,0
školská rada	0,5	0,8	0,0
jiní	0,5	0,8	0,0

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

Vzhledem k výše uvedenému není překvapující, že v 84 % ZŠ nebyl zaznamenán podíl jiných osob při sestavování ŠVP, než samotných zaměstnanců ZŠ. V JMK takový podíl tvořilo 81 % ZŠ a v Ústeckém kraji to bylo 88 %. To dokazuje sice potřebu tvorby ŠVP na jednotlivých ZŠ, ale bez vazby na spolupráci mimo kolektiv pedagogických pracovníků škol. Podíl ostatních možností odpovědí i jejich kombinací je tak vzhledem k jejich počtu prakticky zanedbatelný. Za celý soubor dotazovaných ZŠ byla spolupráce s externím poradcem využita pouze v jedenácti případech (5,2 % ZŠ), kooperace se školskou radou v osmi případech (2,4 %), se zřizovatelem v 18-ti ZŠ (8,6 %), s lokálními zaměstnavateli v pěti případech (2,4 %) a s Úřadem práce výlučně v jedné ZŠ (0,5 %). Pouze jedna ZŠ volila jinou podporu, a to ve spolupráci s Asociací waldorfských škol ČR.

Přibližně třetina ZŠ aktualizuje ŠVP 1x ročně, další třetina pak 1x za tři roky a obdobný podíl škol pouze při aktualizacích Rámcového vzdělávacího programu (RVP). Způsob a postup sestavování ŠVP nejčastěji probíhal formou projednávání na pedagogické radě (78 % ZŠ) a zapojením pověřeného pedagoga, jež sestaví ŠVP podle Rámcového vzdělávacího programu (76 % všech ZŠ). Volba ostatních variant odpovědí je, ve srovnání se zastoupením dvou výše uvedených možností, již poměrně zanedbatelná:

- ve 12 % se do sestavování ŠVP zapojuje také školská rada a
- v 11 % se ŠVP vytváří jiným způsobem.
- Z doplňkové části této varianty odpovědi je patrné, že jiným způsobem je myšlena spolupráce tzv. předmětových a metodických komisí, které se skládají z pedagogů vyučujících jednotlivé předměty.
- Podíl odpovědí v ostatních variantách je již v podstatě bezpředmětný.

Z uvedených rozborů vyplývá, že na většině ZŠ vzniká ŠVP v koordinované spolupráci pedagogické rady (tedy všech učitelů) a současně pověřeného pedagoga, jehož úkolem je vytvořit ŠVP

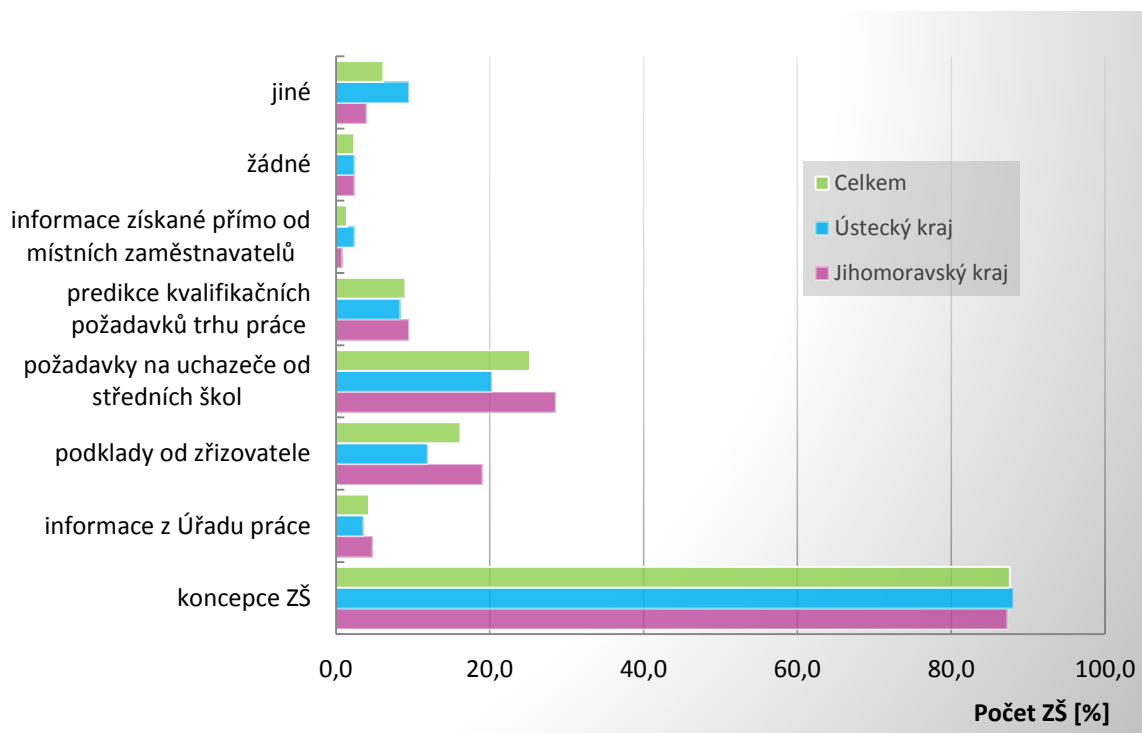
v souladu s (RVP). Pouze v přibližně desetině ZŠ se zapojuje také školská rada a předmětové a metodické komise. 11 % všech ZŠ využilo v dané otázce kombinací tří z možných variant odpovědí a jediná ZŠ z celého zkoumaného souboru užila varianty čtyři. Z odpovědí na tuto otázku tedy lze usuzovat na skutečnost, že ZŠ považují sestavování a tvorbu ŠVP za záležitost čistě pedagogicko-vzdělávací a v podstatě problematiku interní, a to bez významnějšího vstupu vnějších subjektů (např. rodičů, zřizovatelů ZŠ, lokálních zaměstnavatelů apod.).

Při porovnání odpovědí v JMK a Ústeckém kraji lze konstatovat, že výsledky jsou velmi podobné celkovému hodnocení vybraných přístupů. Převažuje podíl zvolené odpovědi, podle níž je ŠVP vytvořen formou projednávání na pedagogické radě (v JMK na 72 % ZŠ a v Ústeckém kraji dokonce v 82 % ZŠ). Druhou nejčastější možností byla odpověď, kdy je sestavování ŠVP v kompetenci pověřeného pedagoga (v JMK 75 % ZŠ a v Ústeckém kraji 82 %). Opět lze konstatovat velmi nízké zapojení vnějších subjektů: zřizovatel školy vstupuje do sestavování ŠVP v JMK v 5,6 % a v Ústeckém kraji v 3,6 % a zástupci lokálních zaměstnavatelů v JMK v 1,6 % a v Ústeckém kraji ZŠ s místními zaměstnavateli nespolupracovali ani v jednom případě.

Při sestavování ŠVP je na ZŠ prakticky jednoznačný přístup také v otázce informačních zdrojů při tvorbě ŠVP v kontextu otevření se vnějšímu prostředí a v souvislosti s celkovou koncepcí ZŠ. Drtivá většina ZŠ používá jako zdroj informací koncepci školy (viz Graf 3). Relativně vyšší zastoupení vykazalo využití požadavků od středních škol na uchazeče a také podkladů od zřizovatele. Ostatní podíly odpovědí jsou již aplikovány v podstatně menší míře. Průměrně jedna z deseti škol zvolila také jiné zdroje, čímž byly myšleny zejména podkladové materiály MŠMT nebo RVP. Pro celý zkoumaný soubor je možné hodnotit využití podkladů z Úřadů práce, zřizovatelů a místních zaměstnavatelů jako v podstatě nevyužívané.

Ve srovnání obou krajů při využití informačních zdrojů pro tvorbu ŠVP je možné vysledovat rozdíly. Z výsledků je patrné, že v Jihomoravském kraji zohledňují ZŠ v ŠVP nejen jejich vlastní koncepci, ale ve větší míře do ŠVP zahrnují požadavky na uchazeče od středních škol (v JMK v 29 % ZŠ a v Ústeckém kraji v 20 % ZŠ) a i v případě podkladů od zřizovatelů lze najít rozdíl v uplatnění (19 %, resp. 12 %). Podíl využití informací přímo od místních zaměstnavatelů je sice o něco vyšší v Ústeckém kraji (0,8 %, resp. 2,4 %), ale vzhledem k jeho malé reálné hodnotě ho lze považovat, podobně jako u celého souboru ZŠ, za zanedbatelný. V hodnocení tohoto okruhu nebylo možné najít žádné vazby mezi využitím informačních zdrojů a typem a polohou ZŠ v kraji nebo velikostní kategorií obce, v níž se ZŠ nachází.

Graf 3 Využití informačních zdrojů při sestavování ŠVP ZŠ

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

3.3 Vybrané vzdělávací oblasti a témata výuky, zázemí

Relevantní témata spojená s místním trhem práce a případným budoucím pracovním uplatněním jsou spojena s vzdělávací oblastí „Člověk a svět práce“ dle rámcového vzdělávacího programu MŠMT. Více než 2/3 ZŠ využívají ve vzdělávací oblasti „Člověk a svět práce“ předměty:

- praktická výuka informatiky (69 %),
- praktická výuka v kuchyňce (68 %) a
- praktická výuka v dílnách (64 %).

Nadpoloviční většina ZŠ vyučuje danou vzdělávací oblast také v předmětu praktická výuka péstelských prací (53 %). Více než třetinový podíl pak připadal na průřezovou výuku ve všech předmětech (36 %). Možnost jiné se objevila v 13 % odpovědí a její specifikace upřesnila, že ZŠ vyučují vzdělávací oblast „Člověk a svět práce“ také v samostatných předmětech (např. praktické činnosti, předmět volba povolání nebo svět práce v 8. a 9. ročníku), či formou volitelných kroužků. Podíl ZŠ, jež odpověděly, že tuto vzdělávací oblast neučí v žádném předmětu, byl minimální (3 %).

Podíly předmětů ve srovnání JMK a Ústeckého kraje odpovídají podílům v celém souboru ZŠ (Tabulka 2). O něco nižší zastoupení vyučované oblasti je v JMK v předmětu praktická výuka informatiky. Naopak podíl ZŠ, které vyučují danou oblast průřezově ve všech předmětech, je o něco vyšší v JMK. Přibližně v polovině zkoumaných ZŠ se vzdělávací oblast „Člověk a svět práce“ vyučuje minimálně ve dvou školních předmětech a zhruba ve třetině ZŠ ve třech předmě-

tech. Mezi školními předměty, v nichž se žáci vyučují danou vzdělávací oblast a typem a polo-
hou ZŠ v kraji nebo velikostní kategorií obce, nelze najít žádné významné vztahy.

Tabulka 2 Předměty vyučující vzdělávací oblast „Člověk a svět práce“

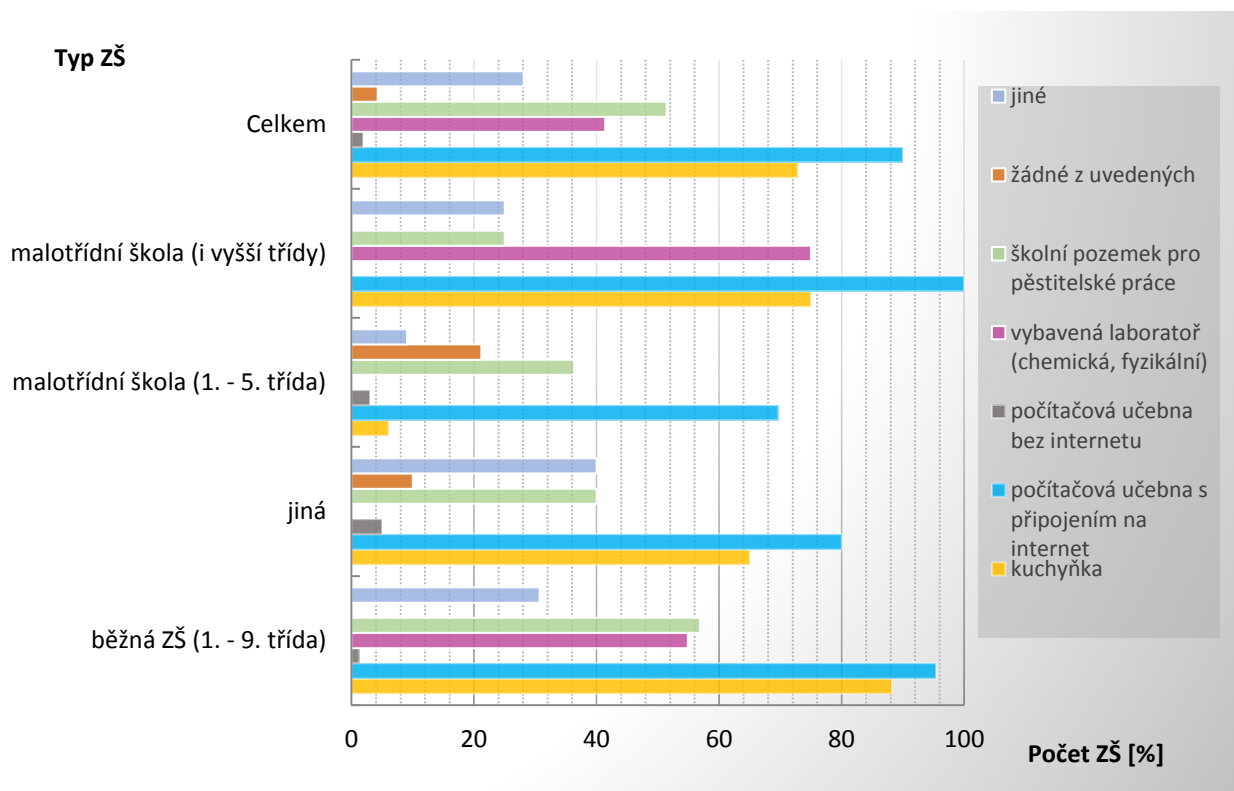
Předmět	Podíl v celém souboru	Podíl v JMK	Podíl v Ústeckém kraji
	%		
praktická výuka v kuchyňce	63,8	64,3	63,1
praktická výuka informatiky	68,1	67,5	69,0
praktická výuka pěstitelských prací	68,6	65,9	72,6
průřezově ve všech	52,4	51,6	53,6
v žádném	35,7	39,7	29,8
jiné	3,3	1,6	6,0

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

Z hlediska odpovídajícího technického zázemí a vybavenosti ZŠ mají čtyři pětiny škol k dispozici k výuce počítačovou učebnu s internetovým připojením a alespoň dvě třetiny tzv. kuchyňku (Graf 4). Školy také poměrně často disponují školním pozemkem pro pěstitelské práce (polovina škol) a vybavenou laboratoří pro účely výuky chemie či fyziky (41 % ZŠ). Více než pětina škol uvedla také vybavení učebny mimo nadefinované kategorie – nejčastěji pak byly zmiňovány dílny pro výuku technických předmětů včetně např. keramických dílen.

Zatímco vybavenost škol z hlediska speciálních učeben se příliš neliší dle krajské působnos-
ti školy (procentuální zastoupení jednotlivých typů učeben v sledovaných krajích se liší maximálně o 4 procentní body vůči celku), dle typu školy ano. Školy zabezpečující výuku pro 1. – 9. ročník jsou vybaveny učebnami významněji než jiné typy škol – podíl těchto škol disponující vybranými učebnami byl vždy nadprůměrný vůči celkovým podílům pro zkoumaný sou-
bor. Školním pozemkem pro pěstitelské práce dle očekávání méně disponují školy v Brně, vyba-
venou laboratoř mají častěji školy Ústeckého kraje (49 %; JMK – 39 %).

Graf 4 Specializované učebny na ZŠ dle typu školy

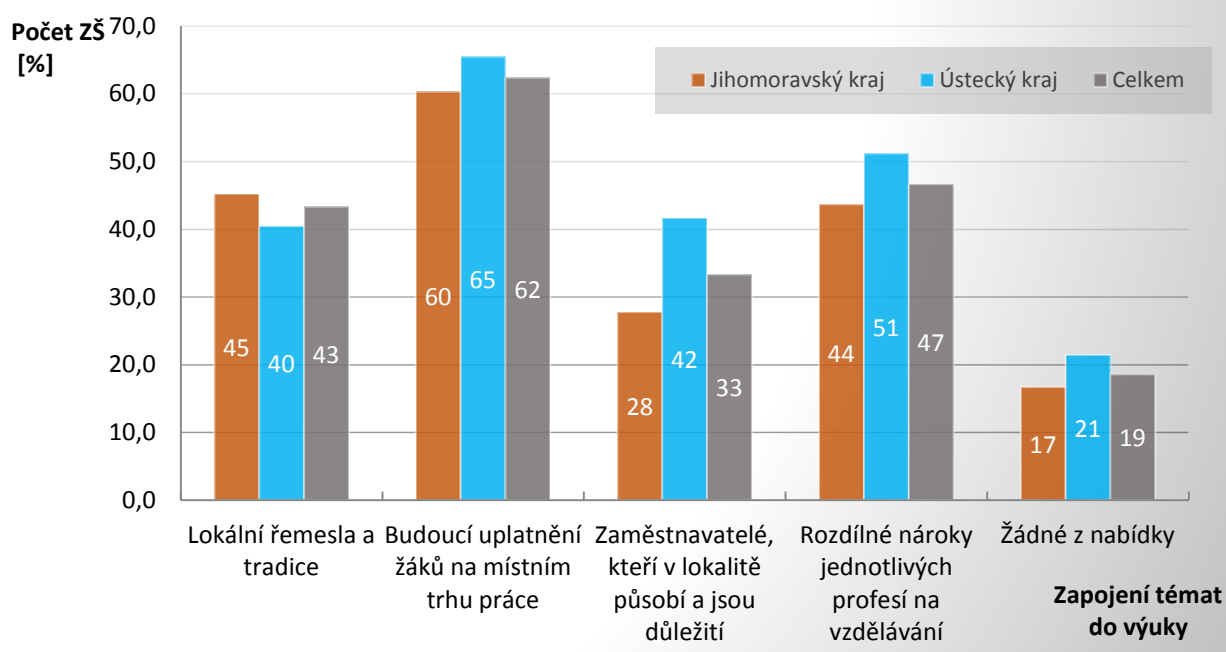

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

Základní školy se dle svých vyjádření snaží do výuky zapojovat témata, která odrážejí specifika místních trhů práce a jejich rozdílných nároků na zaměstnance, aby se tito byli schopni na trhu práce uplatnit (91 z 210 ZŠ)(viz Graf 5). Vůbec nejvíce škol zapojuje témata právě v konkrétních možnostech budoucího uplatnění žáků na místním trhu práce, kde se takto vyjádřila alespoň polovina dotazovaných škol. O něco méně škol (ale stále významný počet) se věnuje specifičnosti jednotlivých profesí z hlediska jejich nároků na vzdělávání a zapojením tématu lokálních řemesel a tradic (téměř polovina ZŠ). Právě v této oblasti působí školy z Jihomoravského kraje aktivněji vůči školám Ústeckého kraje. Naopak školy působící na severu a severozápadě Čech mnohem více zapojují témata spojená s významnými lokálními zaměstnavateli. Specifičnost hospodářské struktury Ústeckého kraje (těžební činnost, chemický průmysl apod.) může být jedním z důvodů tohoto počínání.

Rozdílný přístup k zapojení jednotlivých témat do výuky je patrný u typu (stupně) základních škol. Malotřídky (1. - 5. třída) vůbec nevěnují pozornost dvěma tématům: „Budoucí uplatnění žáků na místním trhu práce“ a „Zaměstnavatelé, kteří v lokalitě působí a jsou důležití“. U prvního tématu patrně hraje roli fakt, že se žák poté přesouvá do jiné ZŠ nabízející pokračování druhého stupně základního vzdělání. Pro většinu ZŠ s oběma stupni základního vzdělání je naopak dané téma nejčastější (zapojuje jej více než tři čtvrtiny dotazovaných). Pokud si malotřídky z možností vybraly, uvedly téma lokálních řemesel a místních tradic.

Graf 5 Zapojení témat spojených s místním trhem práce do výuky ZŠ

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

3.4 Spolupráce

Školy nejsou osamělé entity v jednotlivých územích, a proto je důležitá jejich schopnost spolupracovat s ostatními aktéry v území, a to nejen v rámci výukového procesu. Vzhledem k organizační struktuře a financování ZŠ v Česku se jako klíčová jeví spolupráce s jejich zřizovateli, tj. v 92 % respondentů spolupráce s vedením obce. Věcnou spoluprací ve věci provozu a financování školy přiznává 98 % ředitelů a v navazující oblasti dotačních možností je to opět vysoký podíl (83 %). Naopak, spolupráce zřizovatele a samotné ZŠ je téměř nulová ve dvou zjišťovaných aspektech:

- aktivní spolupráce při přípravě ŠVP a
- přizpůsobení výuky požadavkům (místního) trhu práce.

Znamená to tedy, že ZŠ zapojují řadu témat spojených s budoucím uplatněním žáků a místních specifik na trhu práce, nicméně nikterak nespolupracují se svými zřizovateli v této oblasti. Přitom většina z nich je zřizována obcemi resp. kraji, jejichž jednou ze strategických priorit rozvoje je fungující místní trh práce, tedy soulad nabídky a poptávky. Školy však zároveň přibližně v polovině případů hovoří o tom, že spolupracují se svým zřizovatelem v otázkách koncepčního rozvoje školy. Pozitivní skutečností je, že více než tři čtvrtiny škol v JMK a téměř dvě třetiny v ÚK kooperují se zřizovatelem během konání nejrůznějších akcí školy. Významněji jsou v rámci tohoto prvku zastoupeny školy působící v populačně menších obcích (Tabulka 3).

Právě v tomto aspektu a dále v bodu spolupráce v koncepčním rozvoji škol se nejvýznamněji lišily přístupy škol v rámci dvou studovaných krajů – nižší míra spolupráce je v případě škol

z Ústeckého kraje (64 % místních ZŠ uvedlo akce školy, 49 % koncepční rozvoj) vůči kraji Jihomoravskému (77 % a 57 %).

Tabulka 3 Oblasti pravidelné spolupráce ZŠ se zřizovateli dle počtu obyvatel působnosti ZŠ [%]

Oblast	do 2 000 obyvatel	2001 - 5000	5001 - 10000	10001 - 30000	30001 - 100000	100001 a více	Celkem
provoz a financování školy	98,4	100,0	94,4	91,9	100,0	100,0	97,6
dotace	76,6	91,9	100,0	73,0	81,0	90,9	83,3
aktivní spolupráce při přípravě ŠVP	3,1	0,0	5,6	0,0	0,0	0,0	1,4
akce školy	90,6	83,8	33,3	62,2	47,6	69,7	71,9
koncepční rozvoj školy	56,3	51,4	55,6	56,8	28,6	63,6	53,8
přizpůsobení výuky požadavkům (místního) trhu práce	0,0	10,8	5,6	2,7	14,3	3,0	4,8
jiné	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

Vyjma zřizovatelů jsou dle vyjádření zástupců ZŠ nejčastějšími partnery (v ohledu na budoucí uplatnění absolventů ZŠ) střední školy z regionu a také úřady práce. Průměrně školy označily dva partnery z nabízeného výběru. Jako další partnery ve spolupráci – místní zájmové organizace či zaměstnavatele označila maximálně jedna třetina ZŠ. Téměř každá desátá škola pak s nikým v této oblasti nespolupracuje. U této skupiny se jedná zejména o malotřídky s třídami 1. - 5. ročníku, které uvedly buď tuto možnost, nebo blíže specifikovali spolupráci se ZŠ nabízející výuku v 6. - 9. třídách.

Zatímco v případě spolupráce se zřizovateli a školami lze najít nižší míru na území Ústeckého kraje, v případě komunikace a spolupráce s dalšími partnery naopak školy z tohoto území převyšují intenzitou kooperace ZŠ JMK. Největší rozdíly⁵ mezi kraji bylo možné zaznamenat v: místní zájmové skupiny (24 % ZŠ JMK vůči 30 % ÚK), úřad práce (64 % ZŠ JMK vůči 73 % ÚK) a místními zaměstnavateli (20 % ZŠ JMK vůči 24 % ÚK).

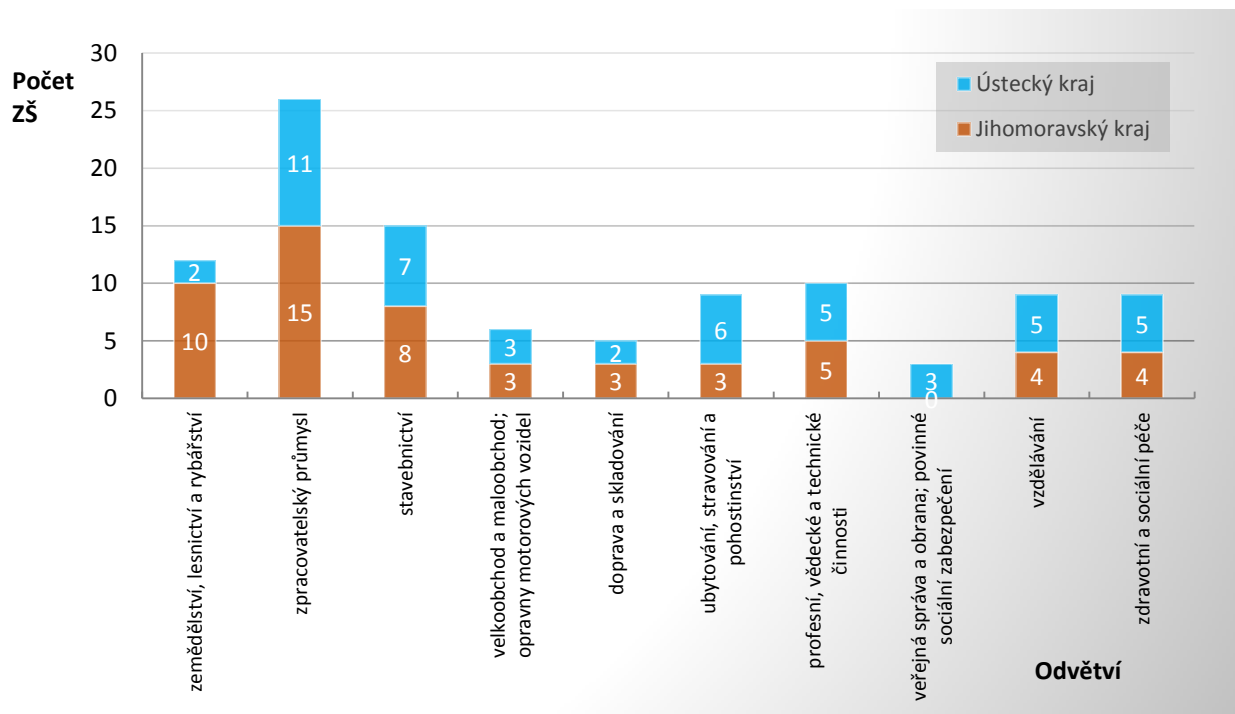
Pokud školy spolupracují s místními zaměstnavateli (celkem 45 ZŠ spolupracujících s podniky), nejčastěji se jedná o zástupce zpracovatelského průmyslu (58 % ZŠ spolupracujících se subjekty vyjma zřizovatelů), jejichž počet přibližně dvakrát převýšil subjekty z primárního sektoru. Přestože žádná z vybraných terciárních aktivit nepřevýšila počtem spolupráci se subjekty zpracovatelského průmyslu, v celkovém součtu (51 označení) představovala téměř dvojnásobně vyšší hodnotu. Nejčastěji byli označeni partneři z tohoto sektoru v rámci:

- Profesionálních, vědeckých a technických činností.
- Ubytování, stravování a pohostinství.
- Vzdělávání.
- Zdravotní a sociální péče.

⁵ Více než tři procentní body.

Přestože v absolutních číslech bylo škol z Ústeckého kraje hovořících o spolupráci s místními zaměstnavateli méně, v některých odvětvích sektoru služeb převyšovaly srovnávané ZŠ Jihomoravského kraje (Graf 6). Naopak ty mnohem více spolupracovaly se subjekty primárního sektoru, což vychází z rozdílných přírodních podmínek krajů pro zemědělství a jeho uplatnění.

Graf 6 Partneri spolupracující se ZŠ ze strany místních zaměstnavatelů dle odvětví

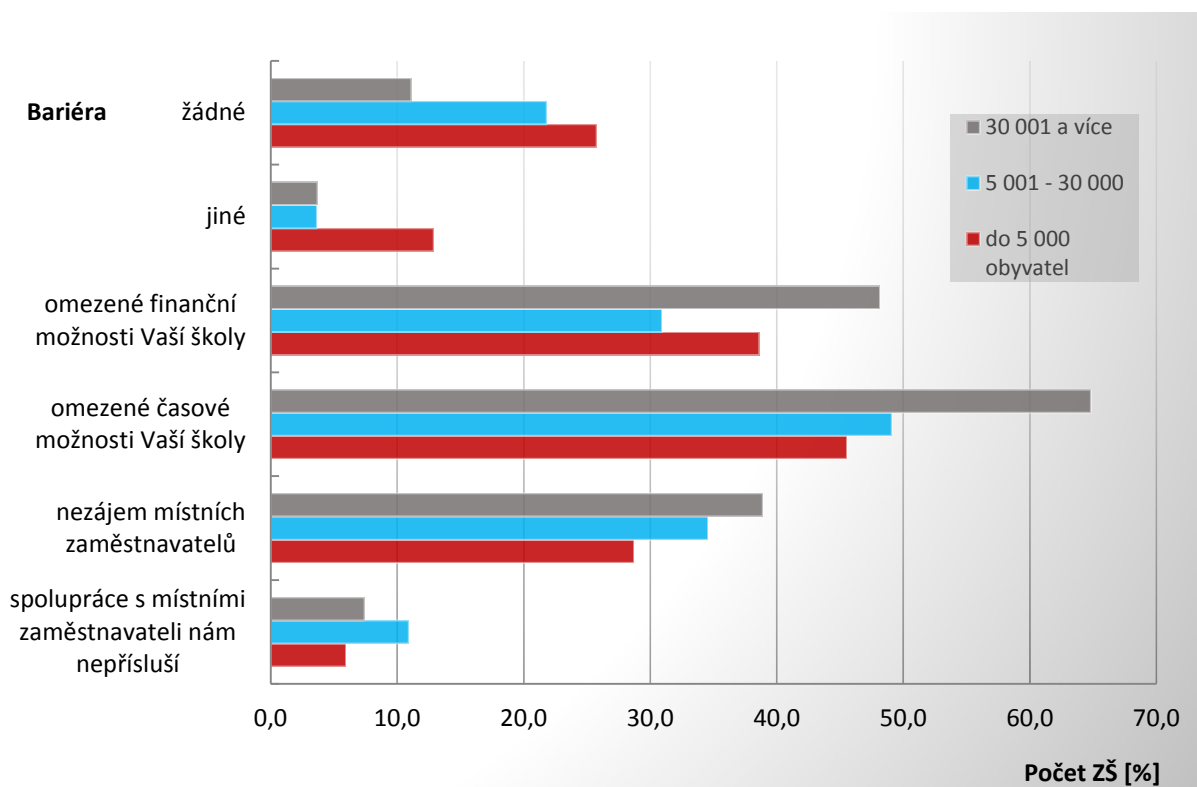
Pozn: n=45; respondenti mohli vybrat více možností.

Většina ZŠ však s lokálními podnikateli ve vztahu k budoucímu uplatnění žáků nespolečně pracovala a tak je důležité zachytit, jaké k tomu měly důvody. Nejčastěji za touto nerealizovanou aktivitou školy vidí vnitřní příčiny: omezené časové možnosti (více než polovina zúčastněných škol) a omezené finanční možnosti škol (téměř 40 %). Více než třetina ZŠ však uvedla jako bariéru spolupráce externí faktor související s tím, že místní zaměstnavatelé dle jejich názoru nemají o případnou spolupráci na tomto poli zájem. To, že by snaha o spolupráci neměla být uskutečňována z povahy působení ZŠ a její role ve společnosti (tj. že školám tato iniciativa nepřísluší) si myslelo méně než deset procent dotazovaných škol. Srovnatelně velký podíl škol využil možnost specifikovat omezení či bariéry případné spolupráce. „Malotřídky“ často uváděly, že není potřeba se zaměstnavateli komunikovat, neboť žáci pokračují na navazující druhé stupně základního vzdělání. Respondenti ze ZŠ také často uváděli limity spolupráce s ohledem na časovou a finanční náročnost. V některých obcích jsou pak dle ředitelů lokalizováni zaměstnavatelé pouze ojediněle, a region je limitován vysokou mírou nezaměstnanosti. Naopak pětina škol je přesvědčena, že žádné bariéry ve spolupráci nejsou.

V tomto duchu mnohem více odpovídali respondenti škol z Jihomoravského kraje, zatímco školy ÚK viděly definované bariéry častěji. Průměrně čtyři z deseti škol ÚK si myslí, že zaměst-

navatelé o tuto spolupráci nemají zájem a o více než 20 procentních bodů jsou v případě tohoto regionu zmiňovány vnitřní bariéry (čas a finance). Ty také označily průměrně větší počet případných bariér (průměrně 1,8 ku 1,2 u jihomoravských škol). Je překvapivé, že se zvyšujícím se počtem obyvatel obce působnosti ZŠ se snižoval počet těch, které neidentifikovaly žádnou bariéru, a naopak se zvyšuje podíl škol, které za bariéru považují omezené časové možnosti a nezájem ze strany místních podnikatelů (Graf 7).

Graf 7 Bariéry spolupráce ZŠ s místními zaměstnavateli

Pozn: n=210; respondenti mohli vybrat více možností.

3.5 Přístupy ZŠ k přípravě žáků na budoucí povolání

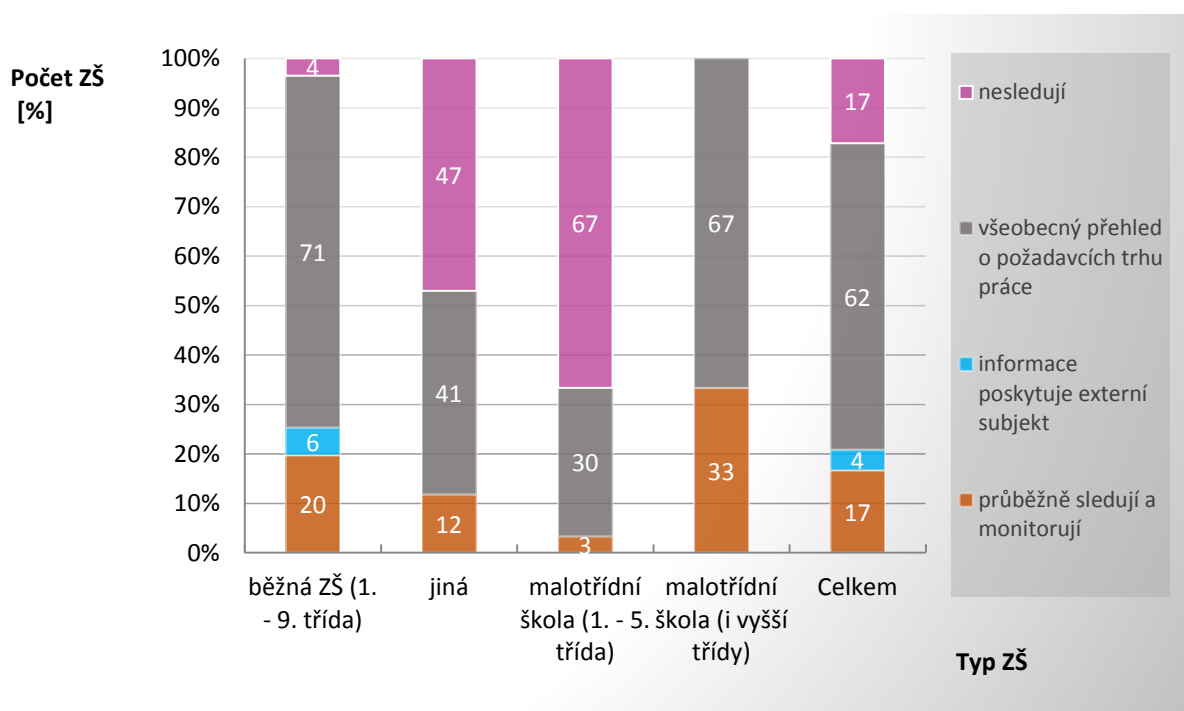
Třetina škol (odpovídalo 192 ZŠ) má zkušenosti s realizací projektu/ů, které se přímo týkají volby střední školy a přípravy žáků na budoucí povolání⁶. Častěji jsou to pak školy působící v populačně větších městech, kde jsou realizovány oba stupně základního vzdělání (1. - 9. třída). Z konkrétních projektů lze zaznamenat širokou škálu projektů, s nimiž mají školy zkušenosti – veletrhy voleb středních škol či povolání, kariérní poradenství, podpora přírodovědného a technického vzdělávání a další.

Nejen tímto přístupem lze u řady škol vnímat snahu pomoci žákovi v jeho rozhodování ve výběru navazující vzdělávací instituce a následném uplatnění na trhu práce. Pouze 17 % dotazovaných škol nemá zájem a nesleduje (nějakou formou) nároky na profil uchazeče

⁶ Podíl ZŠ se zkušenostmi s projekty v sledovaných krajích byl srovnatelný.

o zaměstnání u nejvíce poptávaných pracovníků klíčových zaměstnavatelů v kraji, kde škola působí. Na druhou stranu, průměrně šest z deseti škol, má pouze všeobecný přehled o požadavcích na trhu práce. Zbývající pětina škol tomuto naopak věnuje zvýšenou pozornost, ať již vlastní činností, či zapojením externího subjektu, který školy dané informace podává (nejčastěji uvedený úřad práce). Zatímco mezi ZŠ krajů nejsou významné rozdíly v přístupu k těmto informacím⁷, rozdílné přístupy škol lze nalézt dle populační velikosti obce působení školy. Školy působící v obcích nad 30 tisíc obyvatel sice téměř vždy mají o informace zájem, ale převládají pouze všeobecné přehledy, v menších obcích jsou školy více aktivní v zajišťování potřebných informací. To však neplatí pro školy v nejmenší sledované kategorii obcí do 2000 obyvatel, kde 90 % tamních škol tyto informace nemonitoruje či disponuje pouze základním přehledem (zejména malotřídky s 1. - 5. třídou)(Graf 8).

Graf 8 Přístupy ZŠ ke sledování nároků na profil uchazeče o zaměstnání u nejvíce poptávaných pracovníků klíčových zaměstnavatelů

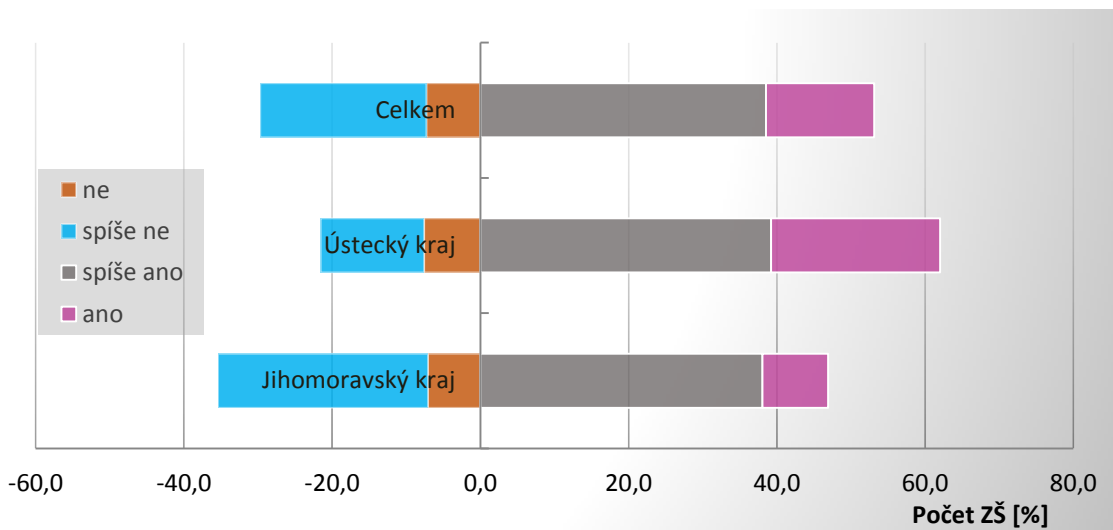
Pozn: n=192; respondenti mohli vybrat pouze jednu možnost.

Přesvědčení získat více informací o těchto nárocích lze vyčíst z přístupu škol k možnosti získávat informace od Svazu průmyslu a dopravy ČR a Agentury CzechInvest (v plném rozsahu zdarma) pro případné úpravy ŠVP. Počet škol, které přemýšlely nad získáním těchto informací, převyšoval téměř dvojnásobně počet těch, které by o to zájem neměly (Graf 9). Procento škol s nevyhraněným názorem (odpověď nevím) se pohybovalo v rozmezí 17–18 %. Významně pozitivněji se na možnost získat informace dívaly školy z Ústeckého kraje, neboť více než třetina

⁷ Rozdíl zastoupení škol v sledovaných krajích přesahující 3 procentní body byl pouze v případě vyjádření, že ZŠ nároky na profil nesledují (JMK – 19 %, ÚK – 15 %).

škol Jihomoravského kraje o tyto informace zájem neměla. Srovnatelně jako v předchozím bodě zájem o informace klesal v případě, že se jednalo o „malotřídky“ (1. – 5. třída).

Graf 9 Názor ZŠ ve věci získání více informací o nárocích na profil uchazeče o zaměstnání od Svazu průmyslu a dopravy ČR a Agentury CzechInvest

Pozn: n=192; respondenti mohli vybrat pouze jednu možnost; znaménko mínus na ose x bylo využito pouze pro grafické účely; nerozhodnutí viz komentář.

Za účelem vyhodnocení úspěšnosti poskytnutého vzdělávání žákům školy využívají poměrně širokého spektra nástrojů. Z nabízených možností vybraly průměrně školy tři ze sedmi odpovědí. Převládajícím měřítkem je úspěšnost absolventů dané školy při přijímacím řízení na střední školy (79 % dotazovaných ZŠ), výsledky žáků ve znalostních soutěžích (67 %) a zpětná vazba od rodičů absolventů (63 %). Uplatnění absolventa na trhu práce je měřítkem pro 37 % škol participujících na výzkumu. Některé školy získávají zpětnou vazbu s odstupem času od absolventů či na základě výsledků srovnávacích a standardizovaných testů.

Největší důraz na ověření úspěšnosti studentů na základě uplatnění absolventů na trhu práce kladou školy působící v obcích od 2 do 30 tisíc obyvatel (více než čtyři z deseti škol). To znamená, že se jedná o školy v obcích, kde je trh práce alespoň částečně rozvinut, ale zároveň není příliš velký. Základní školy ze sledovaných krajů se v přístupu vyhodnocení úspěšnosti poskytnutého vzdělávání lišily ve třech položkách (viz Tabulka 4).

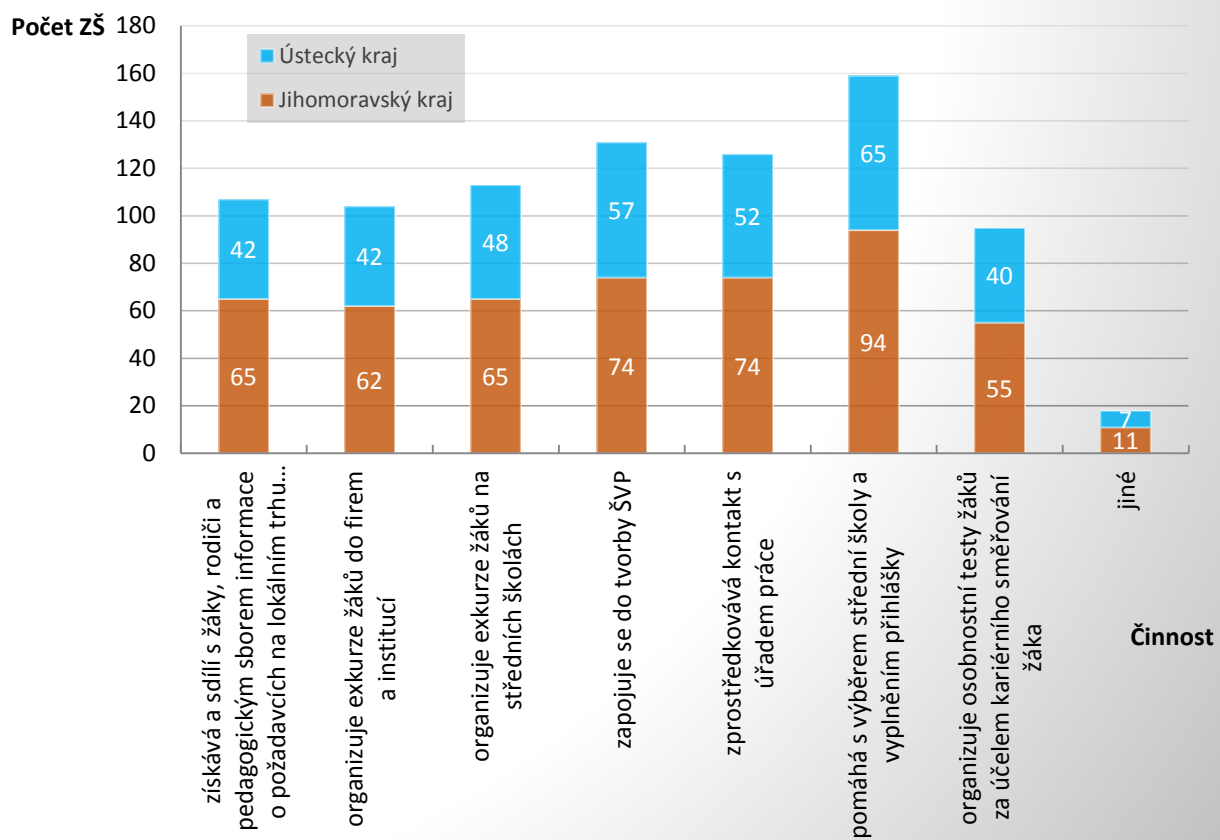
Tabulka 4 Vyhodnocení úspěšnosti poskytnutého vzdělávání žákům školy

Způsob	Podíl v celém souboru	Podíl v JMK	Podíl v Ústeckém kraji
	%		
Srovnání prospěchu absolventů s jinými ZŠ	42,2	42,5	41,8
Úspěšnost absolventů při přijímacím řízení na střední školy	78,6	79,6	77,2
Výsledky vašich žáků ve znalostních soutěžích	67,2	66,4	68,4
Uplatnění absolventů na trhu práce	37,0	31,9	44,3
Srovnání kvalifikace pedagogů s jinými ZŠ	14,1	8,0	22,8
Zpětná vazba od rodičů absolventů	63,0	69,0	54,4
Jiné	6,8	8,8	3,8

Pozn: n=192; respondenti mohli vybrat více možností.

Otázkou je činnost tzv. výchovného poradce v této oblasti. Možnosti uplatnění výchovného poradce v oblasti kariérního poradenství žákům jsou různorodé a ve školách dle jejich názoru vykonává pravidelně celou řadu činností (školy průměrně označily více než tři možnosti). Některé školy však tuto pozici obsazenu nemají. Jedná se především o základní umělecké školy (kategorie „jiná“) a ZŠ pouze s prvním stupněm základního vzdělání. Ve všech nabízených možnostech je nejméně polovina škol přesvědčena, že dané aktivity výchovný poradce vykonává (viz Graf 10). Nejčastěji pak pomáhá žákům s výběrem střední školy a následným vyplnění přihlášky (83 % škol), zapojuje se do tvorby ŠVP a zprostředkovává kontakt s úřadem práce. I další aktivity navázané na spolupráci se zaměstnavateli (např. exkurze a návštěvy), sdílení informací o lokálním trhu práce (s rodiči, pedagogy) jsou častou aktivitou výchovných poradců.

Toto rozdělení aktivit lze vnímat jako územně nediferencované, kdy školy z obou sledovaných krajů uvedly rozvržení činností poměrně srovnatelně. Práce výchovného poradce je více intenzivní v případě běžných škol organizující 1. – 9. třídu, kde podíly škol přiřazující danou aktivitu výchovnému poradci byly ve všech nadefinovaných možnostech vyšší než průměr celku.

Pozn: n=192; respondenti mohli vybrat více možností.

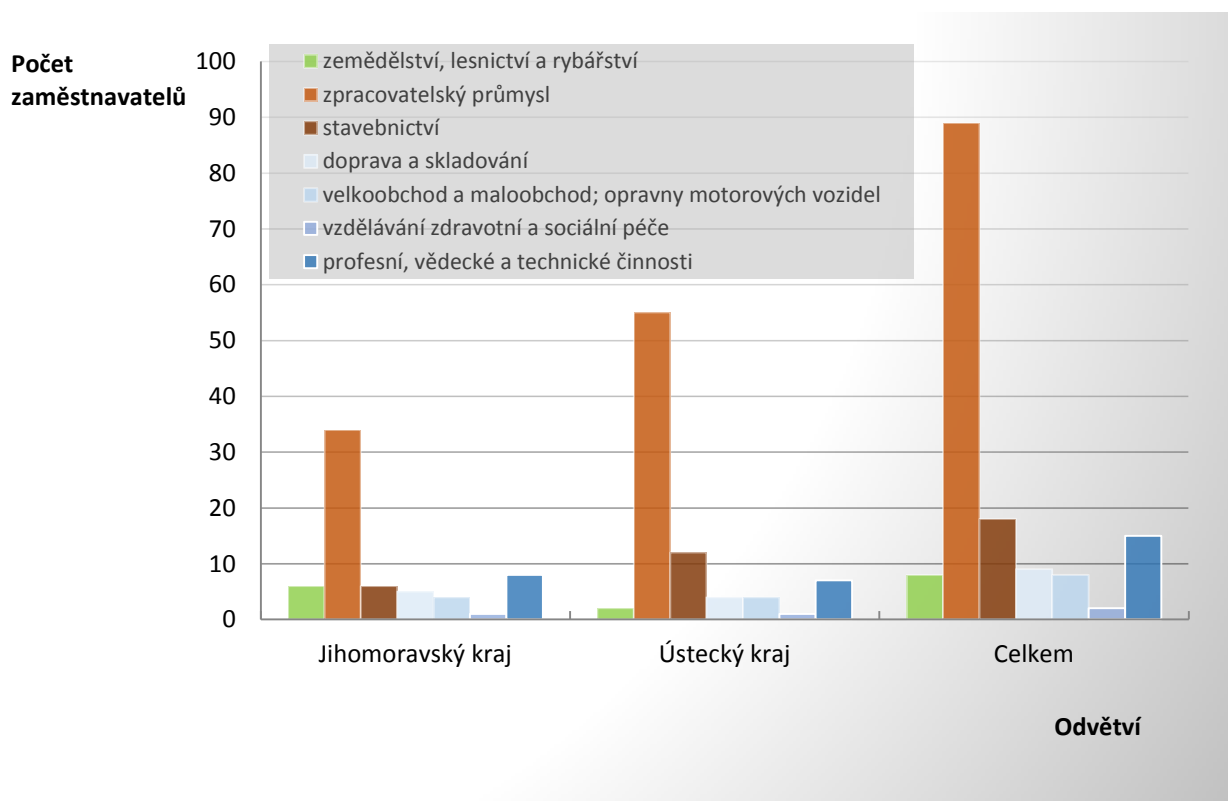
4 ZAMĚSTNAVATELÉ

4.1 Charakteristika respondentů průzkumu

Zapojení zaměstnavatelů do provedeného průzkumu nedosahovalo takové odezvy jako v případě průzkumu určeného představitelům základních škol. Z vyplněných 168 dotazníkových archů bylo vyřazeno 19 kusů, neboť byly vyplněny pouze částečně a nebyly tedy kompletní. Hodnocen tak je soubor 149 zaměstnavatelů. Aktivnější byly v tomto případě subjekty z Ústeckého kraje, které tvořily 57 % dotazovaných (tj. 85 zaměstnavatelů).

Převážně se jednalo o firmy ze sekundéru, kdy podíl subjektů zpracovatelského průmyslu dosahoval 60 % a stavebnictví mělo 12% podíl na odpovídajících subjektech (Graf 11). Primér byl zapojen do šetření 5-ti % a zbývajících 34 odpovídajících (tj. 23 %) podnikalo v nejrůznějších odvětvích služeb. Zatímco v Jihomoravském kraji měly nad proporcionalní zastoupení subjekty z primárního (9 %) a terciárního sektoru (28 %), v Ústeckém kraji byly ze sekundéru téměř 4/5 dotazovaných.

Graf 11 Zaměstnavatelé participující na průzkumu dle sektoru a odvětví

Pozn: $n=149$; respondenti mohli vybrat pouze jednu možnost.

Přibližně srovnatelné třetinové zastoupení mezi odpovídajícími zaměstnavateli měli respondenti ve velikostní struktuře 50–249 zaměstnanců a 250 a více zaměstnanců, tedy kategorie středních a velkých podniků (viz Tabulka 5). Pětina respondentů pak reprezentovala malé podniky tj. pod-

niky mezi 10–49 zaměstnanci a 8% podíl připadal na mikropodniky (méně než deset pracovníků). Zatímco v případě zapojení jihomoravských mikropodniků a malých podniků převyšovalo odpovídající zapojení z Ústeckého kraje téměř dvojnásobně, střední a velké podniky hrály dominantní roli mezi respondenty v ÚK (4/5 vůči 60% zastoupení v JMK). Vzhledem k výše řečenému je logické, že střední a velké podniky byly ve větší míře zastoupeny ve zpracovatelském průmyslu, kdežto participující subjekty odvětví služeb měly většinové zastoupení v mikropodnicích a malých podnicích.

Tabulka 5 Velikostní kategorie podniků účastnících se průzkumu dle sektorů/odvětví [%]

Počet zaměstnanců	Primér	Průmysl	Stavebnictví	Služby	Celkem
do 9	25,0	25,0	22,2	2,2	8,1
10 - 49	37,5	37,5	27,8	10,1	20,1
50 - 249	37,5	37,5	27,8	10,1	20,1
250 a více	25,0	25,0	16,7	46,1	34,9

Pozn: n=149; respondenti mohli označit pouze jednu možnost.

Většina zapojených podniků působí v populačně větších obcích. Ve městech nad deset tisíc obyvatel byly lokalizovány téměř ¼ subjektů účastnících se výzkumu. Naopak v obcích, které se obecně vyznačují nízkou podnikatelskou aktivitou, působila jedna desetina dotazovaných. V rámci srovnání sledovaných krajů je pak logické, že zatímco v Jihomoravském kraji je nejvíce zastoupena skupina podniků působících v Brně (28 %), v Ústeckém kraji měly významné postavení subjekty lokalizované ve městech čítající 30–100 tisíc obyvatel. Zkušenosti s místním akčním plánováním firmy nemají, uvedlo jej pouze šest procent odpovídajících subjektů. Nepatrně větší zkušenosti s MAP měly firmy Ústeckého kraje (7 % firem vůči 3% podílu zaměstnavatelů z JMK).

Vzhledem k počtu zúčastněných subjektů je zřejmé, že uskutečněný průzkum nemá ambici býti reprezentativním šetřením. Navíc oficiální datové zdroje charakterizující strukturu ekonomických subjektů lze k tomuto vyjádření využít pouze částečně. Alespoň rámcově je však níže představena rozdílnost hospodářství regionů resp. struktury ekonomických subjektů krajů dle dostupných datových zdrojů⁸. HDP připadající na 1 obyvatele je v Jihomoravském kraji o jednu čtvrtinu vyšší než v Ústeckém kraji a téměř se blíží úrovni Česka. Rozdílný ekonomický profil krajů je dále doložitelný dle pohledu na míru nezaměstnanosti⁹, která je v JMK rovna pěti procentům, zatímco v ÚK přesahuje 7% hranici. Přestože dle počtu ekonomických subjektů je v Ústeckém kraji nepatrně vyšší zastoupení těch, které působí v terciéru (61,0 % vůči 59,6 % JMK), zaměstnanost ve službách je naopak vyšší v jihomoravském regionu. Zpracovatelský průmysl v tomto hledisku hraje vyšší úlohu v Ústeckém kraji, v němž je zaměstnáno 31 % pracujících osob. Dle hlediska velikosti firem podle počtu zaměstnanců převládají v krajích mikropod-

⁸ Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka Jihomoravského kraje – 2016 [on-line]; ČSÚ, Statistická ročenka Ústeckého kraje – 2016 [on-line];

⁹ Obecná míra nezaměstnanosti dle ILO.

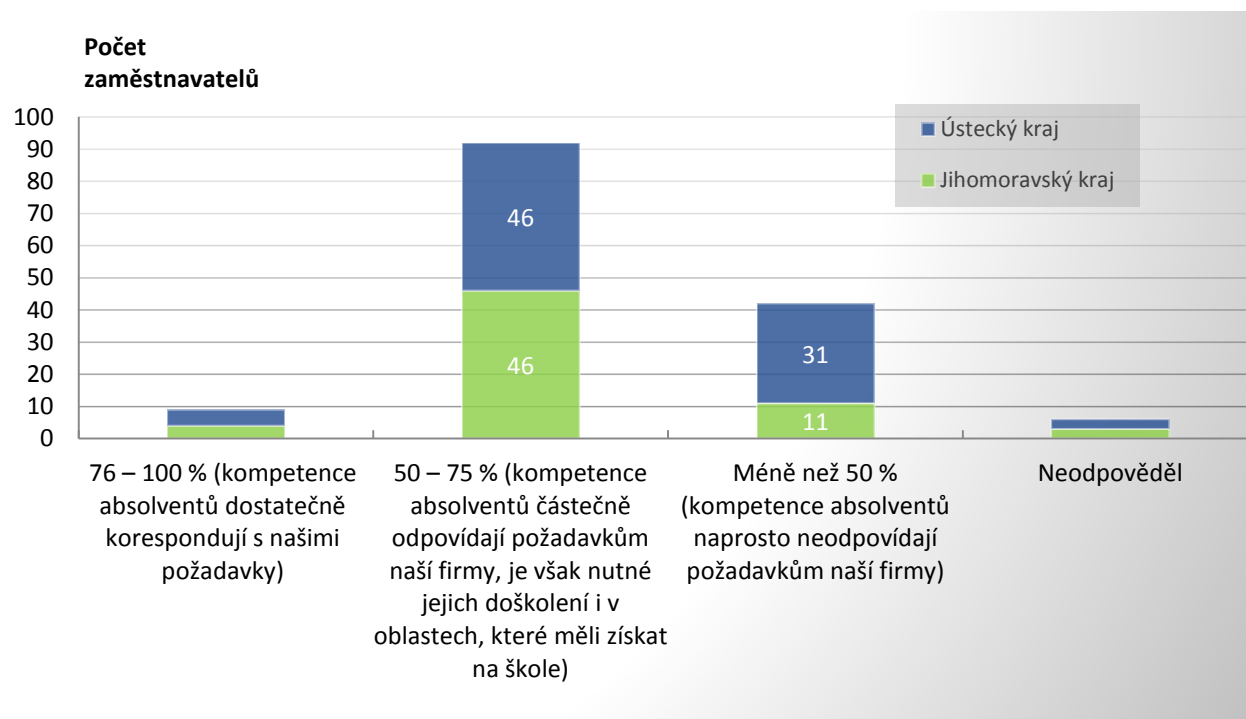
niky (80% podíl na podnicích vykazující alespoň jednoho zaměstnance), malé podniky mají 15% (ÚK) resp. 16% (JMK) podíl a velké podniky nedosahují ani jednoho procenta. Na základě těchto údajů je možné tvrdit, že do průzkumu se v Ústeckém kraji zapojilo 31 % velkých podniků a v Jihomoravském kraji 5 % velkých podniků¹⁰.

4.2 Požadavky zaměstnavatelů na absolventy v současném prostředí trhu práce

Pokud by panoval soulad mezi zaměstnavateli a absolventy, znamenalo by to, že podniky poptávají pracovníky s danou kvalifikací a kompetencemi, kteří se na pracovním trhu z řad absolventů nacházejí. Tzn., že absolventi škol naplňují představy o odbornosti a splňují nároky a kompetence očekávané podniky. Takovou situaci či alespoň v také situaci se vidí v současném prostředí jen nepatrná část zaměstnavatelů. Pouze 6 % dotazovaných si myslí, že vzdělání a odbornost uchazečů (absolventů) na trhu práce dostatečně koresponduje s požadavky daných firem na kompetence zaměstnanců (Graf 12). Největší část podniků (62 %) si myslí, že soulad v kompetencích absolventů na trhu práce je mezi 50-75 %. Jsou tedy přesvědčeni, že v tomto intervalu kompetence absolventů částečně odpovídají požadavkům zaměstnavatelů a je nutné jejich doškolení i v oblastech, které měli získat na škole. 28 % zúčastněných zaměstnavatelů hovořilo o tom, že kompetence absolventů dle jejich pohledu naprosto neodpovídají požadavkům firmy.

¹⁰ Údaj je přibližný, neboť některé podniky účastníci se průzkumu mohou mít sídlo podniku mimo daný kraj.

Graf 12 Naplnění nároků zaměstnavatelů na absolventy

Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat pouze jednu možnost.

Tento (ne)soulad je mnohem kritičtěji vnímán subjekty lokalizovanými v Ústeckém kraji. Zatímco v jejich případě se takto kriticky dívá 37 % dotázaných firem, v Jihomoravském kraji jde o 20 procentních bodů menší podíl (pouze 17 % odpovídajících subjektů). Kritičtější jsou také mikro-podniky a malé podniky, kdy třetina z nich vnímá kompetence absolventů jako naprosto nedostačující. Z výsledků je dále patrné, že přestože průmyslové podniky nevnímají naplnění jejich nároků na absolventy jako nedostačující, málo z nich zároveň vidí situaci na trhu práce tak, že kompetence absolventů dostatečně korespondují s jejich požadavky.

Mezi chybějícími kompetencemi, které subjekty zmiňovaly nejvíce, se objevovaly poznámky na nedostatek znalostí, ať již obecného jazykového či odborného zaměření, ale také absenci technického myšlení. Desítky firem hovořila v této souvislosti o problému chybějící praxe, což je pro absolventy vstupující na trh práce přirozená nevýhoda. Dále se často objevovaly poznámky směřující k osobním charakteristikám jednotlivců jako absence samostatného uvažování, iniciativnosti, kreativity či odpovědnosti k práci.

Nejčastěji zaměstnavatelé hovořili o tom, že na trhu práce postrádají technické a odborné pracovníky a obsluhu strojů a zařízení či montéry (alespoň polovina odpovídajících). Méně, avšak stále pro více než jednu pětinu zaměstnavatelů, chybí na trhu práce také pomocní a nekvalifikovaní pracovníci¹¹ a nejrůznější specialisté. Nedostatek ostatních nadefinovaných profesí pocítovali zaměstnavatelé mnohem méně a nelze jim přikládat tak velký význam jako v případě

¹¹ Patrně z důvodu nízké míry nezaměstnanosti a nedostatku pracovní síly v Česku v aktuálním období.

výše vyjmenovaných. Průměrně pak zaměstnavatelé označili mezi dvěma až třemi chybějícími profesemi. Rozdílnou situaci v nárocích na chybějící pracovníky v posuzovaných krajích lze popsat následovně:

- Obsluha strojů a zařízení a montéři (1) a specialisté (2) chybí významněji zaměstnavatelům v Ústeckém kraji.
- Pracovníci ve službách a prodeji (1) a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (2) scházejí významněji zaměstnavatelům v Jihomoravském kraji.

Znamená to tedy, že zatímco v Ústeckém kraji chybí zaměstnavatelům na trhu práce zejména kvalifikované a technické profese, v Jihomoravském kraji je nedostatek nekvalifikované pracovní síly. Přesvědčení, že žádné profese nejsou v současnosti na trhu práce početně nedostatečné, uváděly jen mikropodniky a malé podniky (Tabulka 6). Se zvětšující se velikostí podniku roste zájem o specialisty, technické a odborné pracovníky, řemeslníky a opraváře a obsluhu strojů a zařízení. Pohled na postrádané profese byl v souladu s odlišnými potřebami firem dle jejich zaměření. O specialisty, technické a odborné pracovníky a obsluhu strojů a zařízení mají nadprůměrný zájem průmyslové podniky. Stavební firmy uvedly nadprůměrně také řemeslníky a nekvalifikované a pomocné pracovníky, podniky ze sektoru služeb pak pracovníky ve službách a prodeji.

Tabulka 6 Chybějící profese na trhu práce dle velikostní kategorie podniků (počet zaměstnanců)

Profese	Počet zaměstnanců				Celkem
	do 9	10 - 49	50 - 249	250 a více	
Techničtí a odborní pracovníci	66,7	66,7	74,5	76,9	73,2
Obsluha strojů a zařízení, montéři	16,7	33,3	65,5	78,8	59,7
Specialisté	0,0	16,7	23,6	38,5	25,5
Řemeslníci a opraváři	25,0	33,3	45,5	51,9	43,6
Pracovníci ve službách a prodeji	0,0	13,3	14,5	5,8	10,1
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	16,7	16,7	34,5	26,9	26,8
Žádná, na trhu práce je dostatek pracovních sil, které požadujeme	8,3	3,3	0,0	0,0	1,3

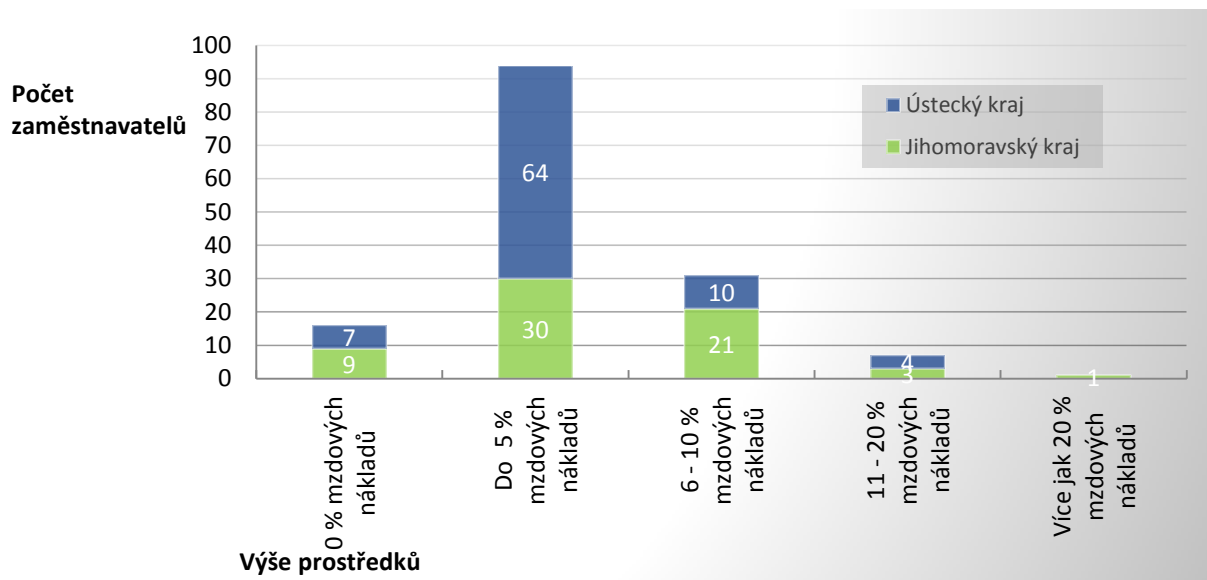
Pozn: n=149; respondenti mohli označit více možností.

4.3 Přístupy zaměstnavatelů k rozvoji pracovníků a rekvalifikacím

Pokud firmy nezískají z nabídky na trhu práce dostatečně kvalifikované a pro danou pozici zručné pracovníky, jsou nuceny investovat finanční a materiální prostředky do rozvoje pracovníku a podílet se na tzv. rekvalifikacích nových pracovníků či odborné přípravě pracovníků stávajících. Je tak otázkou, zda vůbec a v jaké výši k tomuto kroku musí ekonomické subjekty přistupovat. Převáděno na procenta vůči mzdovým nákladům, většina firem účastníci se průzkumu přiznala, že k takovému kroku přistupují (Graf 13). Pouze 14 % jihomoravských firem a 8 % ústeckých subjektů takovéto kroky nerealizovala. Na druhou stranu se výše investovaných prostředků nejčastěji pohybovala do 5 % mzdových nákladů – v Ústeckém kraji se tak vyjádřily tři čtvrti-

ny firem. Jihomoravské firmy pak jsou více ochotné dávat na tyto činnosti, a to přes 5 % mzdových nákladů (39 % firem účastnících se průzkumu).

Graf 13 Investice zaměstnavatelů do odborné přípravy či rekvalifikace nových zaměstnanců dle výše prostředků vyjádřených v procentech mzdových nákladů

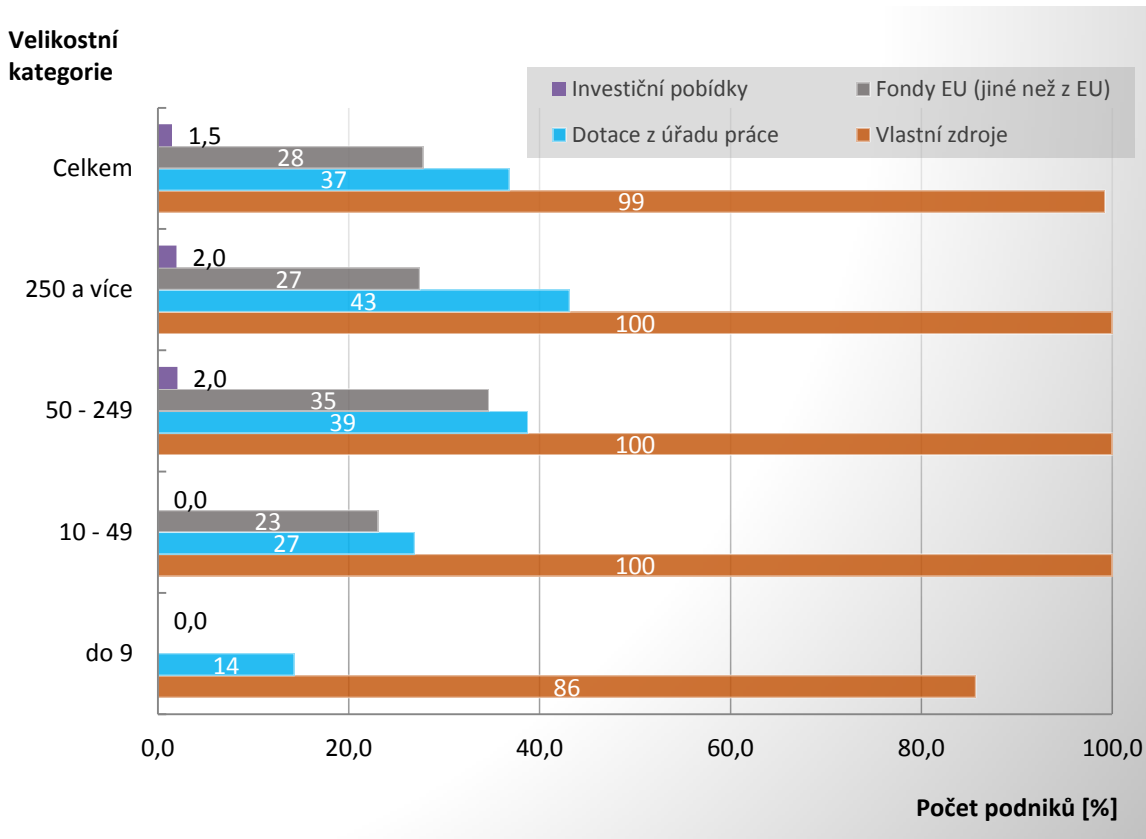

Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat pouze jednu možnost.

Vztáhneme-li výsledky k sektoru činnosti firem, je zřejmé, že podniky v priméru nemají potřeby do svých zaměstnanců příliš investovat či si vychovávat zaměstnance nové. Přestože podniky zpracovatelského průmyslu v této řešené oblasti investují nejčastěji, ze dvou třetin se jedná o výši maximálně 5% mzdových nákladů. Pomineme-li primér, podíl firem ze sekundéru a služeb ochotných investovat nad hranici pěti procent je srovnatelný, mezi 27–30 %. Jsou to zejména mikropodniky a malé podniky, které do této oblasti investují nejmenší podíl mzdových nákladů (90 % mikropodniků a 83 % malých podniků do 5 % mzdových nákladů). Větší podniky jsou ochotny v intenzivnější míře do této oblasti směřovat své finanční a materiální prostředky.

Hlavním zdrojem financování těchto aktivit jsou vlastní zdroje firem, které nevedla pouze jedna ze 117 dotazovaných firem přiznávající tyto činnosti (viz Graf 14). Pro třetinu zaměstnavatelů jsou důležité také dotace z úřadů práce (36 % podniků ÚK a 38 % podniků JMK) a pro 28 % fondy EU. Právě fondy EU k výše diskutovaným účelům umějí významněji více využívat firmy z Jihomoravského kraje, a to až dvojnásobný podíl vůči firmám z kraje Ústeckého (18 %). Řada firem je však zvyklá zdroje kombinovat, nejvíce pak firmy střední a velké a firmy působící v zpracovatelském průmyslu. Zemědělské a lesnické podniky byly v souboru odpovídajících firem jako jediné, které alespoň z poloviny využívaly dotace z úřadů práce.

Graf 14 Zdroje investic do odborné přípravy či rekvalifikace nových zaměstnanců dle velikostní kategorie podniků

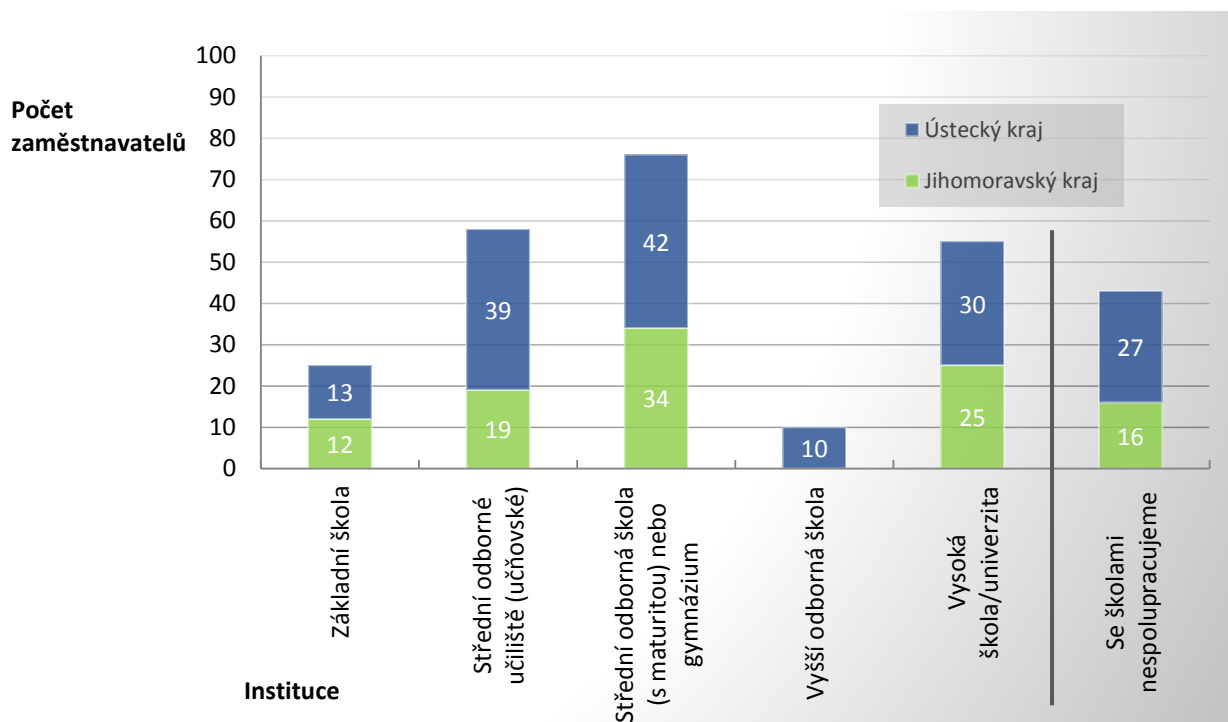
Pozn: n=133; respondenti mohli vybrat více možností.

Realizaci či aktuální realizování nějakého projektu se zaměřením na přípravu budoucích zaměstnanců potvrdila necelá pětina firem – převážně z Ústeckého kraje (20 podniků tj. 24 % odpovídajících podniků kraje; v JMK pouze 9 %). Je tedy patrné, že některé firmy využívají externí prostředky pouze na rekvalifikaci stávajících zaměstnanců. Nejvíce zkušeností s danými projekty mají velké podniky (třetina velkých firem v průzkumu) působící nejčastěji ve zpracovatelském průmyslu (21 % zúčastněných firem). Firmami specifikované projekty se nejčastěji zaměřovaly na spolupráci se středoškolskými případně vysokoškolskými institucemi s ambicemi přitáhnout do firmy kvalifikované a prostředí znalé absolventy.

4.4 Spolupráce podniků se vzdělávacími institucemi

Právě jednou z diskutovaných forem uvedení souladu nabídky a poptávky na trhu práce je spolupráce zaměstnavatelů a vzdělávacích institucí se snahou profilovat absolventy disponující znalostmi a odborností, kteří jsou poptáváni podniky. V celém souboru firem je patrná nejvyšší míra spolupráce se středními odbornými školami (s maturitou) nebo gymnázii (51 %)(Graf 15). Více než třetinový podíl firem spolupracuje také se středními odbornými učiteli – učňovské školy (39 %) a s vysokými školami nebo univerzitami (37 %). Podstatně nižší je spolupráce se ZŠ (17 %) a vyššími odbornými školami (7 %). Téměř třetina firem však nespolupracuje se školami vůbec (28 %).

Graf 15 Spolupráce firem se vzdělávacími institucemi

Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat více možností.

Firmy, zapojené do spolupráce s různým typem škol, jsou rozloženy napříč odvětvími i sektory, ve kterých firmy působí. Ve většině případů, pokud si firma již zvolila spolupráci se školami, současně volí i více variant kooperace. Pokud firmy v obou krajích volily jakoukoliv spolupráci se školami, obvykle jednotlivé firmy spolupracovaly se školami různého typu. V opačném případě firma zkrátka nevyhledala spolupráci žádnou. Do spolupráce s různým typem škol se zapojují malé, středně velké i velké firmy.

Podíly spolupráce firem a různých typů škol ve srovnání JMK a Ústeckého kraje jsou relativně podobné (Tabulka 7). Nižší hodnoty ukazuje zastoupení spolupráce firem v JMK se středními odbornými učilišti (učňovské školy), kdy v Ústeckém kraji je podíl spolupracujících zaměstnavatelů o téměř 20 procentních bodů vyšší. Dalším odlišným bodem je přístup firem ke spolupráci s vyššími odbornými školami. Zatímco v JMK nespolupracuje s vyšší odbornou školou žádná z firem, ale v Ústeckém kraji je to deset firem.

Tabulka 7 Vzdělávací instituce, s nimiž firmy spolupracují dle kraje [%]

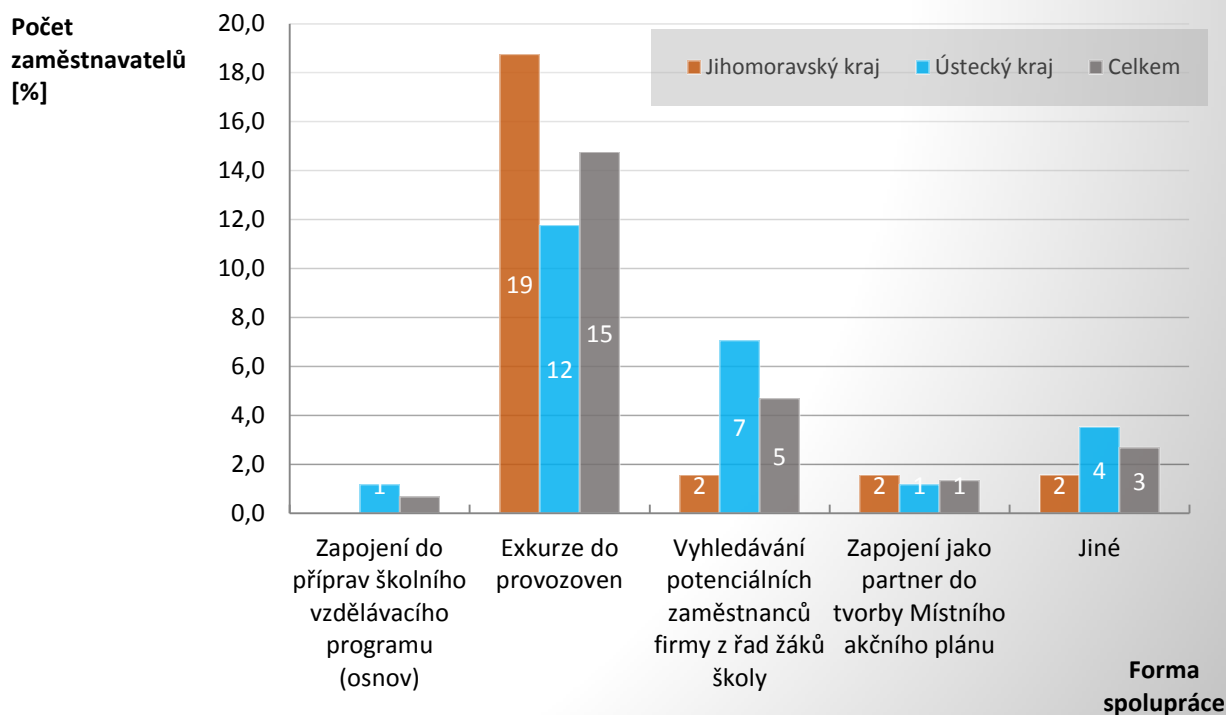
Instituce	Podíl v JMK	Podíl v Ústeckém kraji
	%	
základní škola	18,8	15,3
střední odborné učiliště	28,1	47,1
střední odborná škola s maturitou, gymnázium	53,1	49,4
vyšší odborná škola	0,0	11,8
vysoká škola / univerzita	39,1	35,3
se školami nespolečně	25,0	30,6

Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat více možností.

Jak už vyplývá z předchozího textu, ZŠ byly školami se spíše nižším podílem spolupráce s firmami a činilo tak pouze 25 subjektů. Od této skutečnosti se odvíjí také nízké absolutní i relativní hodnoty účasti na konkrétní spolupráci firem se ZŠ (Graf 16). Nejvyšší podíl spolupráce se ZŠ připadá na exkurze do provozoven firem. Tato forma byla mezi spolupracujícími firmami a školami velmi dominantní, neboť ji uvedlo devět z deseti spolupracujících subjektů. Výskyt možnosti vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy z řad žáků ZŠ je již nižší. Ostatní konkrétní typy spolupráce se objevily v odpovědích v zanedbatelné míře.

Souhrnně z výsledků spolupráce firem se ZŠ vyplývá nízký zájem firem. Pokud vůbec k dané kooperaci došlo, týkala se pouze firem zabývajících se zpracovatelským průmyslem. Ve čtyřech případech uvedli respondenti z firem jiný typ spolupráce, která spočívala v různém druhu finanční podpory (sponzoring, podpora školních soutěží aj.).

Graf 16 Uskutečňovaná forma spolupráce firem [%] se základní školou

Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat více možností; 83 % dotazovaných zaměstnavatelů se ZŠ nespolupracovalo.

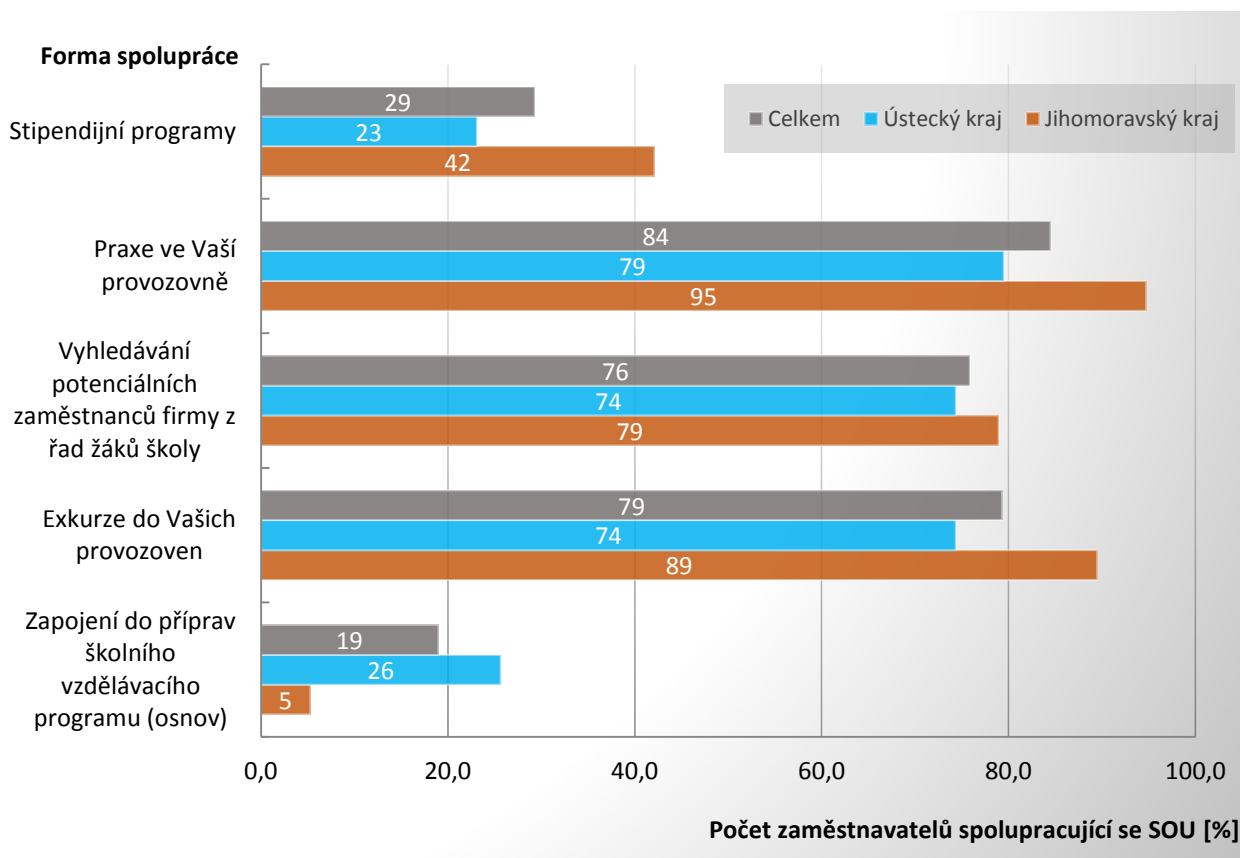
Spolupráce firem se střením odborným učilištěm (SOU) byla jmenována mnohem častěji (58 dotazovaných) a je dvojnásobně více zastoupena než v případě spolupráce se ZŠ. Z výše uvede- ných možností nejčastěji volí firmy spolupráci ve formě praxe v provozovně firmy (v celém souboru 33 % firem, v JMK 28 % a nejvíce v Ústeckém kraji, a to 37 %). Relativně vysoky podíl se objevil také u možnosti exkurzí do provozoven (v celém souboru 31 % firem, v JMK 27 % a opět nejvíce v Ústeckém kraji, a to 34 %). Stále velmi významná je také možnost vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy z řad žáků školy (v celém souboru 30 % firem, v JMK 23 %

a znovu nejvíce v Ústeckém kraji, a to 34 %). Tyto formy spolupráce uvedly vždy alespoň ¼ dotazovaných, kteří s učilišti spolupracují (Graf 17).

Ostatní možné varianty (zapojení do příprav ŠVP, stipendijní programy a jiné) jsou již zastoupeny v podstatně nižším podílu subjektů. Patrný je v tomto směru zvýšený zájem o danou spolupráci v Ústeckém kraji oproti kraji Jihomoravskému (celkový soubor). Ve většině případů se daná spolupráce odehrávala na úrovni firem působících ve zpracovatelském průmyslu. Pokud firma takto se SOU spolupracuje, obvykle volí více variant spolupráce. Současně v kooperaci firem

a SOU převažovaly velké firmy s 250 a více zaměstnanci.

Graf 17 Uskutečňovaná forma spolupráce firem [%] se středním odborným učilištěm

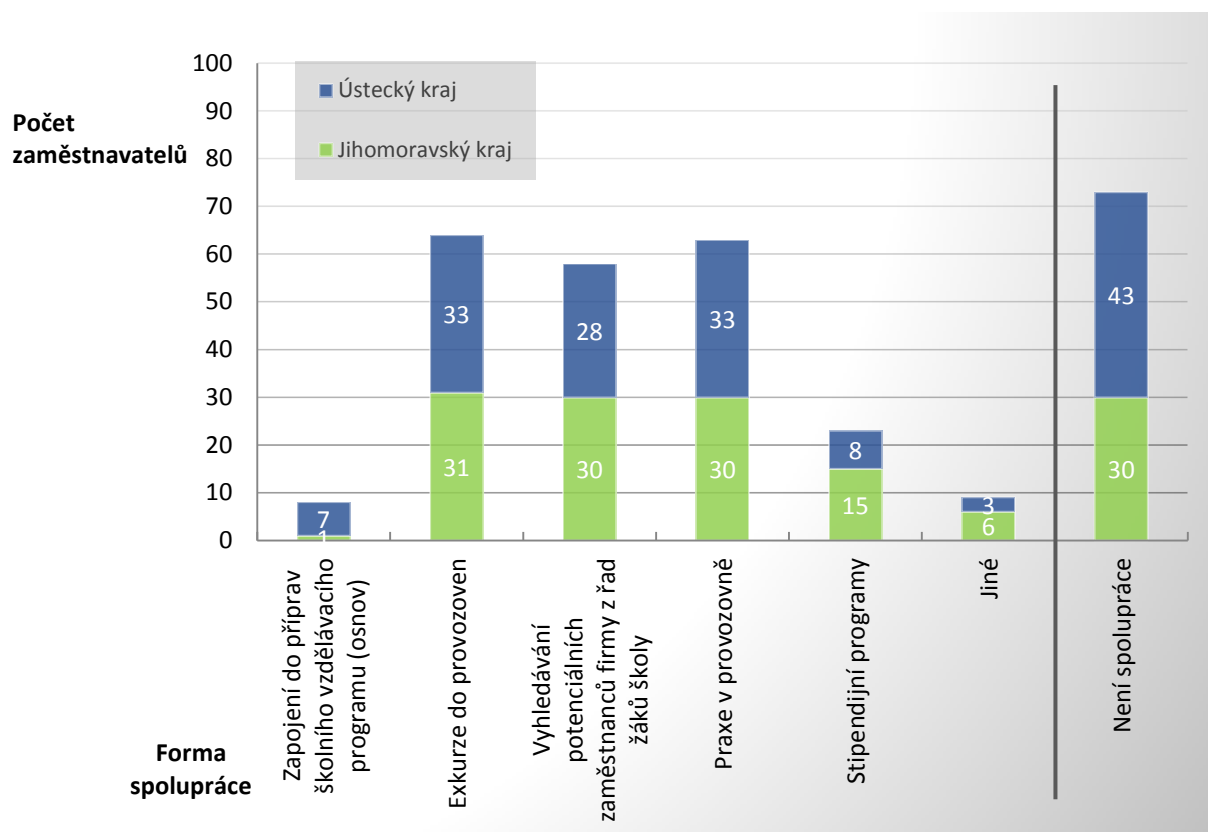

Pozn: n=58; respondenti mohli vybrat více možností.

V případě spolupráce firem se střední odbornou školou nebo gymnáziem mohli respondenti volit ze shodných možností a jejich kombinací jako ve výše diskutované spolupráci se SOU. Ukázalo se, že firmy mají o spolupráci se střední odbornou školou nebo s gymnáziem ze všech typů škol největší zájem (76 tj. 51 % dotazovaných zaměstnavatelů). Podobně jako u SOU se forma spolupráce odehrávala ve třech rovinách, a to buď jako exkurze nebo praxe v provozovně firmy nebo spočívala ve vyhledávání potenciálních zaměstnanců mezi studenty (Graf 18).

Nejvyšší podíl tvořila možnost exkurzí do provozoven (v celém souboru 43 % firem, v JMK 48 % a v Ústeckém kraji 39 %). S téměř shodným podílem se odehrávaly také praxe v provozovně firem (v celém souboru 42 % firem, v JMK 47 % a v Ústeckém kraji 39 %). Třetí nejvyšší podíl byl zaznamenán u odpovědi vztahující se k vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy z řad studentů (v celém souboru 39 % firem, v JMK 47 % a v Ústeckém kraji 33 %). Na rozdíl od odpovědí v jiných typech škol, se v případě středních odborných škol a gymnázií ve větší míře objevuje také spolupráce ve formě stipendijních programů (v celém souboru 15 % firem, v JMK 23 % a v Ústeckém kraji 9 %). Podíl odpovědí na ostatní otázky lze považovat za zanedbatelný.

Graf 18 Uskutečňovaná forma spolupráce firem se střední odbornou školou či gymnáziem

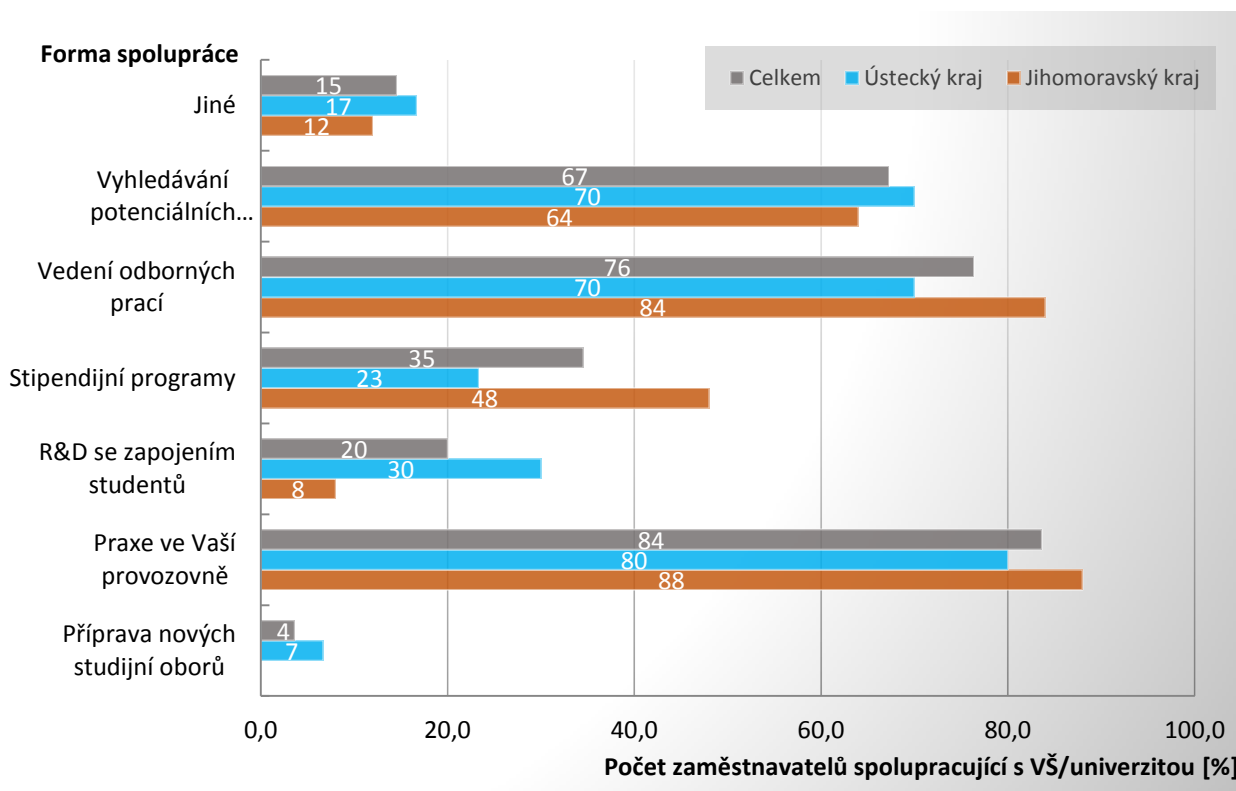
Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat více možností; 73 dotazovaných s těmito institucemi nespolupracovalo.

Ve srovnání mezi kraji převažuje spolupráce s tímto typem škol v JMK. Opět převládají a nejvíce se do této spolupráce zapojují firmy ze zpracovatelského průmyslu, ale zastoupena jsou, i když v menší míře, i další odvětví napříč různými sektory. Podobně jako v předešlých otázkách je patrné, že pokud firma rozvíjí danou spolupráci, využívá různé varianty kooperace se středními odbornými školami nebo gymnázii. V JMK se do takové spolupráce zapojují i malé firmy (10–49 zaměstnanců), zatímco v Ústeckém kraji převládají spíše firmy velké (250 a více zaměstnanců).

V případě spolupráce firem s vysokými školami byla možná kooperace vztahována k některým rozdílným možnostem a jejich kombinacím. Z 55 subjektů, které uvedly spolupráci s VŠ,

se opět nejčastěji jednalo o formu praxe v provozovně, vyhledávání potenciálních zaměstnanců, ale také o spolupráci při vedení odborných prací (Graf 19). Přibližně třetinový podíl subjektů spolupracoval s VŠ v rámci praxe v provozovnách (v celém souboru 31 % firem, v JMK 33 % a v Ústeckém kraji 29 %). V podobném poměru je zastoupena také spolupráce odehrávající se formou vedení odborných prací (v celém souboru 28 % firem, v JMK 31 % a v Ústeckém kraji 26 %).

Graf 19 Uskutečňovaná forma spolupráce firem [%] s vysokými školami či univerzitami

Pozn: n=55; respondenti mohli vybrat více možností.

Čtvrtina firem vyhledává na VŠ své potenciální zaměstnance. Zatímco spolupráci s VŠ formou praxe rozvíjelo jak celkově, tak v krajích alespoň 4/5 dotazovaných, vedení odborných prací vykazovalo alespoň 70 % těchto subjektů a možnost vyhledávat budoucí zaměstnance mezi studenty VŠ uvedlo alespoň 64 % subjektů. Zastoupení ostatních možností odpovědí již nehraje tak významnou roli. Přesto i možnosti stipendijních programů využilo 35 % subjektů spolupracujících s vysokými školami, tj. 13 % všech dotazovaných. Pokud firma takto s VŠ kooperuje, obvykle volí více variant spolupráce. Firmy jsou v případě spolupráce s VŠ zastoupeny ve všech odvětvích napříč sektory. Podíly jednotlivých variant odpovědí se příliš neliší v jednotlivých krajích ani v souboru firem jako celku.

Z výše diskutovaných výsledků si lze odvodit preferovanou formu spolupráce podnikatelů se vzdělávacími institucemi obecně. Mezi zaměstnavateli převládá názor, že nejúčinnější formou je přímá spolupráce firmy při výuce (praxe ve firmách), kterou uvedla více než polovina v průzkumu zúčastněných subjektů (Graf 20). Srovnatelné počty zaměstnavatelů (15–22 %) ho-

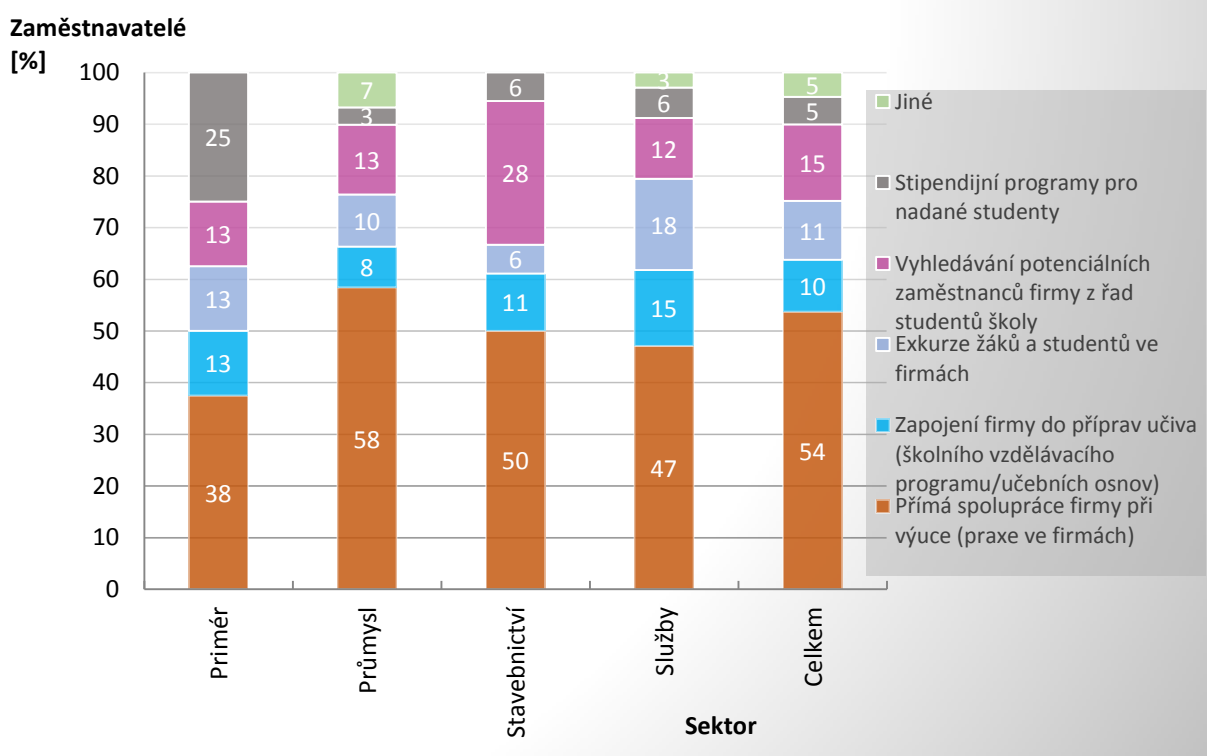
voří o tom, že nejúčinnější je:

- Vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy z řad studentů školy.
- Exkurze žáků a studentů ve firmách.
- Zapojení firmy do příprav učiva (školního vzdělávacího programu/učebních osnov).

Další možnosti výčtu – stipendijní programy či jiné formy blíže nespecifikované zvolila pouze nepatrná část respondentů. Ojedinele firmy uvedly, že školy s firmami spolupracovat nechtějí.

Zaměstnavatelé z Ústeckého kraje častěji než jihomoravské podniky zmiňovali přímou spolupráci firmy při výuce formou praxe ve firmě (57 %, v JMK – 50 %), možnost vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy z řad studentů školy uvedlo 19 % ústeckých firem (v JMK pouze 9 %) a exkurze žáků a studentů ve firmách (13 % ÚK, 10 % JMK). Naopak firmy z Jihomoravského kraje mnohonásobně převyšovaly ty z Ústeckého kraje v případě zapojení firmy do příprav učiva (školního vzdělávacího programu/učebních osnov)(19 % vůči 4 % firem z ÚK).

Graf 20 Nejúčinnější forma spolupráce se vzdělávacími institucemi s cílem vychovat absolventy připravené pro pracovní trh dle sektoru zaměstnavatelů

Pozn: n=149; respondenti mohli vybrat pouze jednu možnost.

Celkový pohled souboru respondentů byl téměř totožný s pohledem velkých společností, zatímco mikropodniky viděly jako nejúčinnější nástroj spolupráce téměř rovnoměrně všechny nabízené možnosti. Praxe ve výuce nejvíce preferovaly průmyslové subjekty, zatímco stavebnické firmy nadprůměrně uváděly možnost vyhledávat potenciální zaměstnance v řadách žáků a studentů škol. V případě sektoru služeb se častěji vůči zaměstnavatelům v jiných sektorech objevila spolupráce prostřednictvím exkurzí žáků a studentů ve firmách.

5 SHRnutí A DOPORUČENí S DŮRAZEM NA SPOLUPRÁCI ŠKOL A ZAMĚSTNAVATELŮ

5.1 Charakteristika respondentů

- Průzkum v případě základních škol lze označit za reprezentativní, neboť se ho zúčastnila více než jedna čtvrtina základních škol lokalizovaných ve dvou sledovaných krajích.
- Téměř všechny školy participující v průzkumu jsou aktivní v aktuálním tzv. Místním akčním plánování, které se snaží nastavit strategický a implementační rámec rozvoje školství na mikroregionální úrovni. Výsledky tohoto průzkumu tak je možné přirozeně využít jako podklady pro MAP.
- Průzkum mezi zaměstnavateli nelze považovat za reprezentativní (tuto ambici si ani průzkum nestanovil), ať již vzhledem k vysokému počtu podniků, které působí v daných krajích, tak jejich velikostní či odvětvové struktuře. V kategorii velkých podniků však v Ústeckém kraji odpovědělo více než 30 % z nich a v provedeném průzkumu hrály stěžejní roli. Podniky z tohoto kraje byly také v šetření více aktivní.
- Střední a velké podniky byly ve větší míře zastoupeny ve zpracovatelském průmyslu, kdežto subjekty odvětví služeb měly většinové zastoupení v mikropodnicích a malých podnicích. Zatímco v Jihomoravském kraji měly nadprůměrné zastoupení (vůči celkovému souboru respondentů) subjekty z primárního a terciárního sektoru, v Ústeckém kraji byly ze sekundéru téměř 4/5 dotazovaných.

5.2 Pohled respondentů na současný trh práce

- Zaměstnavatelé vnímají, že naplnit požadavky na odbornost, znalosti a dovednosti u absolventů je potřeba dalšími vzdělávacími aktivitami uvnitř firem. Pouze minimum dotazovaných zaměstnavatelů si totiž myslí, že vzdělání a odbornost uchazečů (absolventů) na trhu práce dostatečně koresponduje s požadavky daných firem na kompetence zaměstnanců. Většina podniků se domnívá, že kompetence absolventů částečně odpovídají požadavkům zaměstnavatelů a je nutné jejich doškolení i v oblastech, které měli získat na škole. Tento (ne)soulad je mnohem kritičtěji vnímán mikropodniky a malými podniky.
- Dotazované subjekty nejčastěji zmiňovaly nedostatek znalostí, ať již obecného, jazykové či odborného zaměření, ale také absenci technického myšlení. Na trhu práce postrádají především technické a odborné pracovníky a obsluhu strojů a zařízení či montéry. Z výsledků pak je patrné, že se zvětšující se velikostí podniku rostl zájem o specialisty, technické a odborné pracovníky, řemeslníky a opraváře a obsluhu strojů a zařízení.
- Vzhledem k výše uvedenému nenaplnění kompetencí je překvapivé přesvědčení mikropodniků a malých podniků, že žádné profese nejsou v současnosti na trhu práce početně

nedostatečné. Důvodem může být velikost těchto podniků, neboť v jejich případě je přijímání zaměstnanců omezeno na jednotlivce max. desítku pracovníků, které jsou firmy schopné

na trhu práce nalézt i v současných podmínkách.

- Pohled zaměstnavatelů v krajích se lišil. Subjekty byly v případě kompetencí mnohem více kritičtí v Ústeckém kraji, a zatímco v tomto kraji chybí zaměstnavatelům na trhu práce zejména kvalifikované a technické profese, v Jihomoravském kraji je nedostatek nekvalifikované pracovní síly.
- Většina firem účastníci se průzkumu proto přiznala, že tyto jsou nuceny investovat finanční a materiální prostředky do rozvoje pracovníků a podílet se na tzv. rekvalifikacích nových pracovníků či odborné přípravě pracovníků stávajících. Na druhou stranu, výše investovaných prostředků se nejčastěji pohybovala do 5 % mzdových nákladů. Naopak je překvapivé, že Ústecké firmy vnímají kritičtěji situaci na trhu práce z hlediska kompetencí absolventů, ale Jihomoravské firmy směřují do výše uvedených činností více než 5 % mzdových nákladů častěji než respondenti z Ústeckého kraje.
- Hlavním zdrojem financování těchto aktivit jsou vlastní zdroje firem. Přestože fondy EU k výše diskutovaným účelům využívají ve větší míře firmy z Jihomoravského kraje, realizaci či aktuální realizování nějakého projektu se zaměřením na přípravu budoucích zaměstnanců potvrdila necelá pětina firem, převážně z Ústeckého kraje.
- Důvodem nedostatečné kvalifikace a odbornosti absolventů a chybějících profesí na trhu práce může být částečně i to, že necelá pětina dotazovaných základních škol nemá zájem a nesleduje (nějakou formou) nároky na profil uchazeče o zaměstnání u nejvíce poptávaných pracovníků klíčových zaměstnavatelů v kraji, kde škola působí. Průměrně šest z deseti škol má pouze všeobecný přehled o požadavcích na trhu práce.
- Jako pozitivní zkušenost zachycenou průzkumem lze uvést, že počet škol, které přemýšlely nad získáním takových informací od Svazu průmyslu a dopravy ČR a Agentury CzechInvest, převyšoval téměř dvojnásobně počet těch, které by o to zájem neměly. Mnohem větší zájem byl zaznamenán od škol z Ústeckého kraje.
- Taktéž, uplatnění absolventa na trhu práce je měřítkem vyhodnocení úspěšnosti poskytnutého vzdělávání žákům školy pouze pro třetinu škol participujících na výzkumu. Převládajícím měřítkem je úspěšnost absolventů dané školy při přijímacím řízení na střední školy, výsledky žáků ve znalostních soutěžích a zpětná vazba od rodičů absolventů.
- Přitom, školy se dle vyjádření snaží do výuky zapojovat témata, která odráží specifika místních trhů práce a jejich rozdílných nároků na zaměstnance: zapojují témata v konkrétních možnostech budoucího uplatnění žáků na místním trhu práce a témata spojená se specifickostí jednotlivých profesí z hlediska jejich nároků na vzdělávání a zapojením tématu lo-

kálních řemesel a tradic. Školy působící v Ústeckém kraji mnohem více zapojují témata spojené s významnými lokálními zaměstnavateli.

- Pouze třetina škol však má zkušenosti s realizací projektu/ů, které se přímo týkají volby střední školy a přípravy žáků na budoucí povolání.

5.3 Spolupráce ve formátu zřizovatelé – základní školy - firmy

- V celém souboru firem je patrná nejvyšší míra spolupráce se středními odbornými školami (s maturitou) nebo gymnázii. Více než třetinový podíl firem spolupracuje také se středními odbornými učiteli a s vysokými školami nebo univerzitami. Podstatně méně podniků spolupracovalo se ZŠ. Téměř 30 % firem však nespupracuje se školami vůbec.
- Pokud firmy v obou krajích volily jakoukoliv spolupráci se školami, obvykle jednotlivé firmy spolupracovaly se školami různého typu. V opačném případě firma zkrátka nevyhledala spolupráci žádnou. Nižší hodnoty ukazuje zastoupení spolupráce firem v JMK se středními odbornými učiteli (učňovské školy), kdy v Ústeckém kraji je podíl spolupracujících zaměstnavatelů významně vyšší.
- Slabá kooperace se zaměstnavateli se prokázala i v rámci šetření mezi základními školami. Vyjma zřizovatelů jsou totiž nejčastějšími partnery (v ohledu na budoucí uplatnění absolventů ZŠ) střední školy z regionu a také úřady práce. Další partnery ve spolupráci tj. místní zájmové organizace (1) či zaměstnavatele (2) označila maximálně jedna třetina ZŠ. Nejčastěji se jednalo o spolupráci s podniky působící ve službách (dvojnásobně vyšší hodnota vůči průmyslovým podnikům).
- Přestože je trh práce jednou z důležitých oblastí rozvoje obce či kraje, výsledky průzkumu odhalují téměř nulovou spolupráci ZŠ a zřizovatele ve věci přizpůsobení výuky požadavkům (místního) trhu práce. ZŠ tedy podle svých vyjádření zapojují řadu témat spojených s budoucím uplatněním žáků a místních specifik na trhu práce do výuky, nicméně nikterak nespupracují se svými zřizovateli v této oblasti.
- Většina ZŠ s lokálními zaměstnavateli ve vztahu k budoucímu uplatnění žáků tedy nespupracovala, přičemž za bariéry školy nejčastěji označovaly omezené časové možnosti a omezené finanční možnosti škol. Více než třetina ZŠ však uvedla jako bariéru spolupráce externí faktor související s tím, že místní zaměstnavatelé dle jejich názoru nemají o případnou spolupráci na tomto poli zájem. Mnohem kritičtější byly školy z Ústeckého kraje.
- Co se týče formy spolupráce, nejčastější využívaná forma mezi podnikateli a základními školami připadala na exkurze do provozoven firem. Tato forma byla mezi spolupracujícími firmami a základními školami velmi dominantní, neboť ji uvedlo průměrně devět z deseti spolupracujících subjektů. Využití možnosti vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy z řad žáků ZŠ je již mezi zaměstnavateli a ZŠ praktikováno v mnohem menší míře. Ostatní konkrétní typy spolupráce se objevily pouze v několika odpovědích.

- V případě dalších vzdělávacích institucí (střední odborné učiliště, střední odborná škola a gymnázium), nejčastějšími formami spolupráce byly především praxe v provozovně firmy, možnosti exkurzí do provozoven a vyhledávání potenciálních zaměstnanců firmy. Patrný je v tomto směru zvýšený zájem o danou spolupráci v Ústeckém kraji oproti kraji Jihomoravskému. U středních odborných škol a gymnázií se ve větší míře objevuje také spolupráce ve formě stipendijních programů. I v případě spolupráce podniků s VŠ se opět nejčastěji jednalo o formu praxe v provozovně, vyhledávání potenciálních zaměstnanců, ale také o spolupráci při vedení odborných prací.
- Výše uvedené výsledky se potvrdily i dle preferované formy spolupráce firem se vzdělávacími institucemi v obecné rovině. Vyplynulo však z toho také, že přestože firmy vidí jako relativně významnou formu zapojení firmy do příprav učiva (školního vzdělávacího programu/učebních osnov), reálně ji téměř nikdo v rámci daných spoluprací nezmínil.
- Taktéž, základní školy možnosti zapojit místní podniky do přípravy školních vzdělávacích programů využívají v minimální míře. Školní vzdělávací plány jsou až na výjimky tvořeny uvnitř školy bez zapojení subjektů z vnějšího prostředí prostřednictvím projednávání na pedagogické radě a zapojením pověřeného pedagoga, jež sestaví ŠVP podle Rámcového vzdělávacího programu.
- Jinými slovy, základní školy považují sestavování a tvorbu ŠVP za záležitost čistě pedagogicko-vzdělávací a v podstatě problematiku interní, a to bez významnějšího vstupu vnějších subjektů (např. rodiče, zřizovatel ZŠ, lokální zaměstnavatelé apod.).
- Dále bylo zjištěno, že při sestavování ŠVP je na školách prakticky jednoznačný přístup v otázce informačních zdrojů při tvorbě ŠVP v kontextu otevření se vnějšímu prostředí a v souvislosti s celkovou koncepcí ZŠ. Drtivá většina ZŠ používá jako zdroj informací koncepci školy. Využití podkladů z Úřadů práce, zřizovatelů a místních zaměstnavatelů jsou v podstatě nevyužívané. Přitom většina škol v rámci výuky zapojuje témata místního trhu práce a kvalifikační nároky na absolventy.

5.4 Doporučení a navrhovaná opatření

Tento výzkum byl zaměřen pouze na respondenty z řad základních škol a firem. Z tohoto důvodu budou následující doporučení a navrhovaná opatření směřovat právě a jen na základní školy a firmy v rolích „dodavatele“ pracovní síly a zaměstnavatele.

Pro komplexnější pohled na danou problematiku by bylo velmi žádoucí provést obdobné šetření i u zřizovatelů škol a uživatelů vzdělávacích služeb – tj. žáků, potažmo rodičů / domácností. Pokud by byly k dispozici takto komplexní data ve formátu: zřizovatel (organizátor) – škola (poskytovatel vzdělávání) – uživatel (žák, rodič) – firma (zaměstnavatel / objednavatel), doporučení a navrhovaná opatření by optimálně reagovala na skutečné potřeby a nedostatky vzdělávacího systému na lokální úrovni.

Protože firmy musí investovat do svých zaměstnanců případně do nově příchozích z řad absolventů (z hlediska potřebných kompetencí, odbornosti), je nezbytné se snažit tento nesoulad minimalizovat nikoliv však pouze prostřednictvím externích zdrojů a adekvátními re- kvalifikačními nástroji jako doposud, ale především prevencí vzniku této situace. Optimálním nástrojem této prevence je motivace žáků pro volbu budoucího povolání, které bude reflektovat požadavky trhu práce.

Z výsledků výzkumu lze vysledovat tři základní problémové okruhy, které agregují většinu závěrů. Jsou jimi:

- a) slabá a neefektivní koordinace aktérů vzdělávacího systému
- b) nedostatečná informovanost ZŠ o potřebách trhu práce a profesních trendech
- c) nedostatečné vzdělávání v polytechnických a přírodovědných oborech

5.4.1 Doporučení v oblasti koordinace aktérů vzdělávacího systému

Z výsledků tohoto výzkumu je až dramaticky patrné, že klíčovým problémem vzdělávání na úrovni základních škol je velmi nízká spolupráce na úrovni zřizovatel – základní škola – trh práce a zcela evidentní nekoordinovanost nejen mezi těmito třemi aktéry vzdělávání v území. Motivace k harmonizaci vzdělávání a požadavkům trhu práce je v tomto ohledu základním cílem tohoto doporučení. Současný disharmonický stav na trhu práce je totiž jednou z příčin nízké produktivity živé práce v ČR.

Opatření č. 1: Podpora a publicita stávajících stipendijních programů

Trendem podpory odborného vzdělávání v krajích je přímá podpora žáků ve vybraných oborech středního odborného vzdělání formou motivačních stipendií. Jedná se většinou o stipendia prospěchová, která mají žáky ještě více motivovat zejména v oblasti dobrého prospěchu z odborných předmětů a vyvarování se kázeňských deliktů.

Potřeba zavedení stipendijních systémů v jednotlivých krajích vzešla: za první, z nedostatku žáků v některých oborech vzdělání (hlavně s výučním listem – tj. v řemeslných a dělnických profesích) a za druhé, z požadavku trhu práce, na kterém v některých odvětvích chybí absolventi některých oborů již řadu let.

Jak v Jihomoravském kraji, tak i v kraji Ústeckém stipendijní programy fungují. Jedná se právě o formu prospěchových stipendií u vybraných oborů – tyto obory se pravidelně v obou krajích aktualizují a počty podporovaných oborů se rozšiřují.

Učně i studenty se formou stipendií snaží motivovat i sami zaměstnavatelé, jak vyplynulo i z našeho šetření (graf 17 a 18).

Pro větší a efektivnější využívání těchto stipendijních programů je důležitá dostatečná a efektivní publicita, která musí být volena vhodným způsobem, vzhledem k cílovým skupinám (kariérní poradci, žáci ZŠ a jejich rodiče).

Cílová skupina:	kariérní poradci, žáci ZŠ, rodiče, zaměstnavatelé
Forma podpory:	publicita stávajících stipendijních programů
Poskytovatelé:	krajský úřad, zaměstnavatelé

Opatření č. 2: Kariérní vouchery

V rámci motivace žáků základních škol k výběru trhem práce požadovaných oborů by vhodným nástrojem mohlo být zavedení tzv. kariérních voucherů v rámci regionální nabídky středních škol a firem. Zavedení kariérních voucherů by mohlo fungovat na obdobné platformě jako jiné subvenční vouchery (např. inovační vouchery). Toto opatření by mělo motivovat žáky základních škol k výběru požadovaného oboru a udržitelnosti jejich zájmu o dané studium na vybraných středních školách s cílem získat ve vystudovaném oboru pracovní uplatnění u firem, které by systém kariérních voucherů spolufinancovaly.

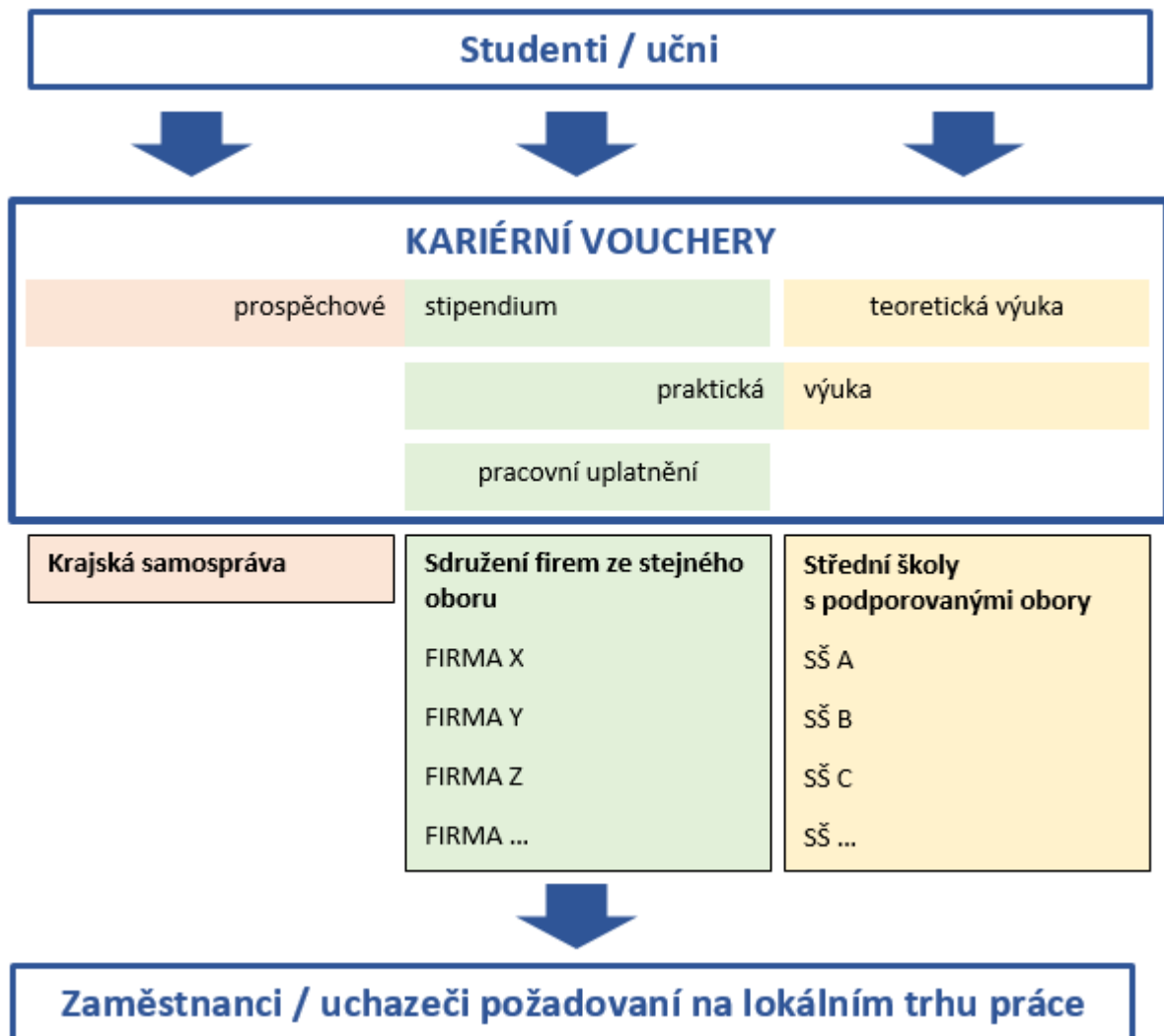
Předpokladem je dohoda mezi firmami, krajem a vybranými středními školami, které by zabezpečovaly poskytování vzdělání ve formě, kvalitě a obsahu dle požadavků zaměstnavatelů z daného oboru. Jako vhodná forma zastoupení firem může být např. svaz nebo klastr.

Oproti standardním prospěchovým stipendiím by kariérní vouchery sdružovaly prostředky krajů a zapojených firem. Navíc by cílem nebylo pouze studium požadovaného oboru, ale také okamžité pracovní uplatnění absolventů u firem, dle volby absolventa. Kariérní vouchery jsou z tohoto pohledu komplexnějším řešením a v případě zapojení firem formou sdružení (svaz, klastr) mohou do tohoto systému vstupovat i malé a střední firmy, které by samostatně stipendia financovat nemohly.

Základním předpokladem úspěšnosti implementace takového opatření by byla dostatečná a efektivní publicita kariérních voucherů. Publicita musí volit vhodné nástroje, které jsou uplatnitelné na danou věkovou kategorii žáků ZŠ, ale také marketingové nástroje, které naopak osloví rodiče těchto žáků.

Zapojení firem do spolufinancování by kladlo větší důraz na praktickou část výuky a větší zodpovědnost firem o odborné zázemí, které by mohly poskytovat v rámci praxí.

Systém kariérních voucherů je znázorněn na níže uvedeném schématu.

Cílová skupina:	žáci 9. tříd ZŠ a učni/studenti SŠ
Forma podpory:	kariévní vouchery
Poskytovatelé stipendia:	firmy ze stejného oboru + krajská samospráva
Poskytovatelé vzdělávání:	vybrané střední školy + firmy (praktická výuka)
Indikátory:	počet uchazečů o studium vybraných oborů na SŠ počet studentů/učňů ve vybraných oborech na SŠ

Opatření č. 3: Regionální (popř. národní) koordinace implementace kompetencí „světa práce“ na úrovni základního školství

Rámcový vzdělávací program pro základní školy obsahuje kapitolu „Člověk a svět práce“. Tím však v současnosti končí státní „direktiva“, jak nadále tuto oblast implementovat

až do jednotlivé základní školy. Výzkum jasně ukázal, že základní školy s tímto tématem neumí pracovat a v jejich školních vzdělávacích programech je příprava „pracovních“ kompetencí a podnikavosti zanesena různě, avšak s velmi slabým dopadem na cílový stav.

To je další z důvodů, proč dochází k výše zmiňované disharmonii na trhu práce. Aktuálně je největší disproporce patrná v polytechnickém vzdělávání, což naznačily i výsledky tohoto výzkumu. V budoucnosti se však může jednat i o jiné obory „světa práce“, a to i s ohledem na predikovaný rozvoj profesí uplatnitelných v Průmyslu 4.0.

Proto by aktuálně bylo vhodným řešením vydávání pravidelně aktualizovaných pokynů pro přípravu učiva a učebních pomůcek pro naplnění kompetencí v oblasti „Člověk a svět práce“. Takový dokument (předpis) by mimo požadavky na národní úrovni (v souvislosti s prioritními obory pro zajištění konkurenceschopnosti ČR) reflektoval především požadavky lokálních trhů práce. Pokyny (předpis) by vydával krajský úřad na základě požadavků relevantních partnerů – zaměstnavatelů, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, příp. dalších.

Cílová skupina:	základní školy
Forma podpory:	pokyny
Poskytovatelé:	Územní samosprávný celek
Indikátory:	počet zapojených ZŠ počet předmětů zaměřených na přípravu na budoucí povolání

Opatření č. 4: Využití místního akčního plánu (MAP) k zapojení relevantních aktérů do lokálního vzdělávacího systému s důrazem na hospodářský rozvoj

Výzkum také ukazuje velmi slabou provázanost a otevřenost základních škol, především ve vztahu příprav školních vzdělávacích programů a dalšího směřování školy v zaměření na vyučované předměty.

Cílem tohoto opatření je efektivní využití komunitního plánování v oblasti předškolního a základního vzdělávání, které je aktuálně aplikováno formou místních akčních plánů vzdělávání. Vzdělávání poskytované v základních školách není pouze obecnou přípravou pro další studium na střední škole. Už v rámci 9. let povinné školní docházky je připravován žák na budoucí povolání, na uplatnění na trhu práce. Tato funkce vzdělávání na úrovni základního školství je velmi často chápána pouze formálně. Větší otevřenost základních škol „okolnímu světu“ a zapojení relevantních aktérů pomůže v přípravě žáků získat „pracovní“ a podnikatelské kompetence či dovednosti.

Cílová skupina:	relevantní aktéři lokálního vzdělávacího systému (nejen školy)
Forma podpory:	finanční podpora koordinace a plánování vzdělávání na regionální úrovni
Poskytovatelé:	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, příp. krajská samospráva
Indikátory:	počet zapojených aktérů počet společných projektů

5.4.2 Doporučení v oblasti informační podpory

Získání relevantních údajů o nárocích potenciálních místních zaměstnavatelů na absolventy (a zájem o ně) lze vnímat jako jeden z nástrojů efektivnějšího profilování absolventa ZŠ. Je pak otázkou, jak podporovat zprostředkování těchto relevantních informací z nejrůznějších organizací do rukou základních škol. Širší využití monitoringu uplatnění absolventa by mělo zefektivnit výukový proces a přispět k rovnováze na trhu práce v případě absolventů.

Je pozitivní, že školy přistupují k zapojování daných témat do výuky poměrně často a měly by udržet a rozvíjet dále tato témata spojená s uplatněním absolventů a specifikami místního trhu práce.

Opatření č. 5: Kariérní poradenství

Jako nezbytným nástrojem pro zajištění souladu potřeb společnosti (nikoliv pouze potřeb lokálního trhu práce) je odborné kariérní poradenství žákům druhého stupně základních škol a jejich rodičům. Rozvoj a finanční podpora kariérního poradenství na základních školách v současné situaci vhodně doplní výše uvedená opatření. Kariérní poradce nemůže působit na základní škole jen jako doplňková, často marginální služba v rámci náplně práce výchovného poradce.

Efektivním opatřením pro řešení této potřeby je vytvoření krajské sítě kariérních poradců, kterou by zřídil a koordinoval krajský úřad (odbor školství). V takto definované skupině odborníků lze efektivně sdílet informace o aktuálních a predikovaných potřebách trhu práce, příklady dobré praxe z ostatních regionů a zahraničí.

Na úrovni kraje lze pak provádět školení kariérních poradců a spolupracovat na společných aktivitách se zaměstnavateli – workshopy pro kariérní poradce, exkurze do firem, pravidelné setkávání s partnery typu Svaz průmyslu a dopravy a CzechInvest, apod.

Cílová skupina:	kariérní poradci na ZŠ
Forma podpory:	vytvoření krajské sítě kariérních poradců
Poskytovatelé:	kraj, MŠMT
Indikátory:	počet kariérních poradců počet společných akcí v rámci sítě

5.4.3 Doporučení v oblasti polytechnického a přírodovědného vzdělávání

S nadsázkou lze tvrdit, že donedávna platilo „co Čech to muzikant“ a zároveň rčení „zlaté české ručičky“. V současnosti je systém základního vzdělávání složen z obecného základního školství (sít základních škol) a doplňkově sítí základních uměleckých škol (dle Předpisu č. 71/2005 Sb. Vyhláška o základním uměleckém vzdělávání). V ČR je registrováno bezmála 500 základních uměleckých škol financovaných z veřejných rozpočtů. Žáci ve věku 6 až 15 let jsou tedy soustavně vzděláváni v rovině základní (obecné) problematiky a dále pak v rovině umělecké/humanitní.

Zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky je jedním ze základních strategických cílů ČR. Vybudování moderní polytechnické a přírodovědné výukové infrastruktury je jedním z efektivních opatření, které tento cíl mohou naplňovat. Základem konkurenceschopnosti je vzdělaná populace, resp. erudovaná pracovní síla a s ní spojená zvýšená produktivita práce v oborech s vysokou přidanou hodnotou.

Opatření č. 6: Moderní polytechnická a přírodovědná výuková infrastruktura

Základním cílem tohoto opatření je zvýšení kvality výuky technických a přírodovědných oborů na základním stupni vzdělávání. Podpora vybudování systémové polytechnické a přírodovědné výukové infrastruktury snižuje opět rozdílnost mezi požadavky trhu práce s výsledky (absolventy) vzdělávacího systému v ČR. Je nutno zvážit, jaká forma systémového řešení by byla realizovatelná a dlouhodobě udržitelná.

Školská soustava ČR neobsahuje žádný specifický typ škol pro polytechnické a přírodovědné vzdělávání. Školský zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů oblast polytechnického a přírodovědného vzdělávání neřeší. Předpokládá se tedy, že je součástí vzdělávání na základních školách a tudíž je řešeno rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy a následně zcela autonomně školními vzdělávacími programy na jednotlivých školách. Výzkum ovšem prokázal, že tento systém nevykazuje potřebné výsledky a není zcela funkční.

Základním doporučením v této oblasti je plošné zajištění výuky polytechniky a přírodních věd na úrovni základních škol v moderně vybavených odborných učebnách. Každá základní škola by měla poskytovat vzdělání technických oborů minimálně na úrovni humanitně-uměleckých oborů (hudební výchova, výtvarná výchova).

Za zváženu také stojí vytvoření sítě základních vědeckotechnických škol analogicky, jako existuje síť základních uměleckých škol.

Důležité je také doplnění školského zákona o základním vědeckotechnickém vzdělávání obdobně, jako je popsáno základní umělecké a jazykové vzdělávání.

Další možností je využívání science center jako středisek neformálního vzdělávání, které se primárně zaměřuje na cílenou popularizaci vědy a techniky. Nejedná se přitom o klasickou vzdělávací instituci, důraz je kladen zejména na interaktivitu a učení formou her a samostatného objevování vědy a techniky prostřednictvím osobní zkušenosti.

Cílová skupina:	žáci základních škol
Forma podpory:	plošné zajištění odborných učeben a vzdělávacích programů pro polytechnické a přírodovědné obory na základních školách
Poskytovatelé:	kraj, obec, MŠMT
Indikátory:	počet učeben růst zájmu o technické a přírodovědné střední školy

6 VYUŽITÉ ZDROJE

- ČSÚ, Statistická ročenka Jihomoravského kraje – 2016 [on-line]. <https://www.czso.cz/csu/czso/20-vzdelavani-vd3nqe5glx>
- ČSÚ, Statistická ročenka Ústeckého kraje – 2016 [on-line]. <https://www.czso.cz/csu/czso/26-spravni-obvody-obce-ceo13pdjst>
- Groot, W., van den Brink, H., M. (2000): Overeducation in the labor market: a meta-analysis. *Economics of Education Review*, 19(2), s. 149–158.
- Chevalier, A., Lindley, J. (2009): Overeducation and the skills of uk graduates. *Journal of the Royal Statistical Society Series A*, 172(2), s. 307–337.
- Konečný, O., Podhorná, A., Hlaváčková, T., Novák, P. (2016): Attracting Pupils and Students to Natural Sciences: Challenges in Higher Education on the Example of Science Learning Centre Bioskop Masaryk University (Brno, the Czech Republic). *Journal of Education Culture and Society*. 2016. 6(2), s. 408-423.
- MŠMT ČR, Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/16 [on-line]. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>
- Národní vzdělávací fond (2010): Sladřování nabídky vzdělávání s potřebami trhu práce - analyticko koncepční studie. Národní ústav odborného vzdělávání v Praze, 35 s.

7 SEZNAM GRAFŮ

GRAF 1 PŮSOBNOST ZŠ PARTICIPUJÍCÍCH V PRŮZKUMU DLE VELIKOSTNÍ KATEGORIE OBCÍ.....	10
GRAF 2 PODÍLY ZAPOJENÍ POVĚŘENÝCH OSOB A KOLEKTIVŮ DO SESTAVOVÁNÍ ŠVP V CELÉM SOUBORU ZŠ	11
GRAF 3 VYUŽITÍ INFORMAČNÍCH ZDROJŮ PŘI SESTAVOVÁNÍ ŠVP ZŠ	14
GRAF 4 SPECIALIZOVANÉ UČEBNY NA ZŠ DLE TYPU ŠKOLY	16
GRAF 5 ZAPOJENÍ TÉMAT SPOJENÝCH S MÍSTNÍM TRHEM PRÁCE DO VÝUKY ZŠ.....	17
GRAF 6 PARTNEŘI SPOLUPRACUJÍCÍ SE ZŠ ZE STRANY MÍSTNÍCH ZAMĚSTNAVATELŮ DLE ODVĚTVÍ	19
GRAF 7 BARIÉRY SPOLUPRÁCE ZŠ S MÍSTNÍMI ZAMĚSTNAVATELI	20
GRAF 8 PŘÍSTUPY ZŠ KE SLEDOVÁNÍ NÁROKŮ NA PROFIL UCHAZEČE O ZAMĚSTNÁNÍ U NEJVÍCE POPTÁVANÝCH PRACOVNÍKŮ KLÍČOVÝCH ZAMĚSTNAVATELŮ.....	21
GRAF 9 NÁZOR ZŠ VE VĚCI ZÍSKÁNÍ VÍCE INFORMACÍ O NÁROCÍCH NA PROFIL UCHAZEČE O ZAMĚSTNÁNÍ OD SVAZU PRŮMYSLU A DOPRAVY ČR A AGENTURY CZECHINVEST.....	22
GRAF 10 UVEDENÁ ČINNOST VÝCHOVNÝCH PORADCŮ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	23
GRAF 11 ZAMĚSTNAVATELÉ PARTICIPUJÍCÍ NA PRŮZKUMU DLE SEKTORU A ODVĚTVÍ.....	25
GRAF 12 NAPLNĚNÍ NÁROKŮ ZAMĚSTNAVATELŮ NA ABSOLVENTY	28
GRAF 13 INVESTICE ZAMĚSTNAVATELŮ DO ODBORNÉ PŘÍPRAVY ČI REKVALIFIKACE NOVÝCH ZAMĚSTNANCŮ DLE VÝŠE PROSTŘEDKŮ VYJÁDŘENÝCH V PROCENTECH MZDOVÝCH NÁKLADŮ	30
GRAF 14 ZDROJE INVESTIC DO ODBORNÉ PŘÍPRAVY ČI REKVALIFIKACE NOVÝCH ZAMĚSTNANCŮ DLE VELIKOSTNÍ KATEGORIE PODNIKŮ	30
GRAF 15 SPOLUPRÁCE FIREM SE VZDĚLÁVACÍMI INSTITUCEMI.....	32
GRAF 16 USKUTEČŇOVANÁ FORMA SPOLUPRÁCE FIREM [%] SE ZÁKLADNÍ ŠKOLOU	34
GRAF 17 USKUTEČŇOVANÁ FORMA SPOLUPRÁCE FIREM [%] SE STŘEDNÍM ODBORNÝM UČILISTĚM.....	35
GRAF 18 USKUTEČŇOVANÁ FORMA SPOLUPRÁCE FIREM SE STŘEDNÍ ODBORNOU ŠKOLOU ČI GYMNAZIEM.....	36
GRAF 19 USKUTEČŇOVANÁ FORMA SPOLUPRÁCE FIREM [%] S VYSOKÝMI ŠKOLAMI ČI UNIVERZITAMI.....	37
GRAF 20 NEJÚČINNĚJŠÍ FORMA SPOLUPRÁCE SE VZDĚLÁVACÍMI INSTITUCEMI S CÍLEM VYCHOVAT ABSOLVENTY PŘIPRAVENÉ PRO PRACOVNÍ TRH DLE SEKTORU ZAMĚSTNAVATELŮ	38

8 SEZNAM TABULEK

TABULKA 1	PODÍLY ZAPOJENÍ POVĚŘENÝCH OSOB A KOLEKTIVŮ DO SESTAVOVÁNÍ ŠVP DLE ZAPOJENÝCH ZŠ	12
TABULKA 2	PŘEDMĚTY VYUČUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBLAST „ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE“	15
TABULKA 3	OBLASTI PRAVIDELNÉ SPOLUPRÁCE ZŠ SE ZŘIZOVATELI DLE POČTU OBYVATEL PŮSOBNOSTI ZŠ [%].....	18
TABULKA 4	VYHODNOCENÍ ÚSPĚŠNOSTI POSKYTNUTÉHO VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮM ŠKOLY.....	23
TABULKA 5	VELIKOSTNÍ KATEGORIE PODNIKŮ ÚČASTNÍCÍCH SE PRŮZKUMU DLE SEKTORŮ/ODVĚTVÍ [%]	26
TABULKA 6	CHYBĚJÍCÍ PROFESE NA TRHU PRÁCE DLE VELIKOSTNÍ KATEGORIE PODNIKŮ (POČET ZAMĚSTNANCŮ)	29
TABULKA 7	VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE, S NIMIŽ FIRMY SPOLUPRACUJÍ DLE KRAJE [%].....	33